

E 29704

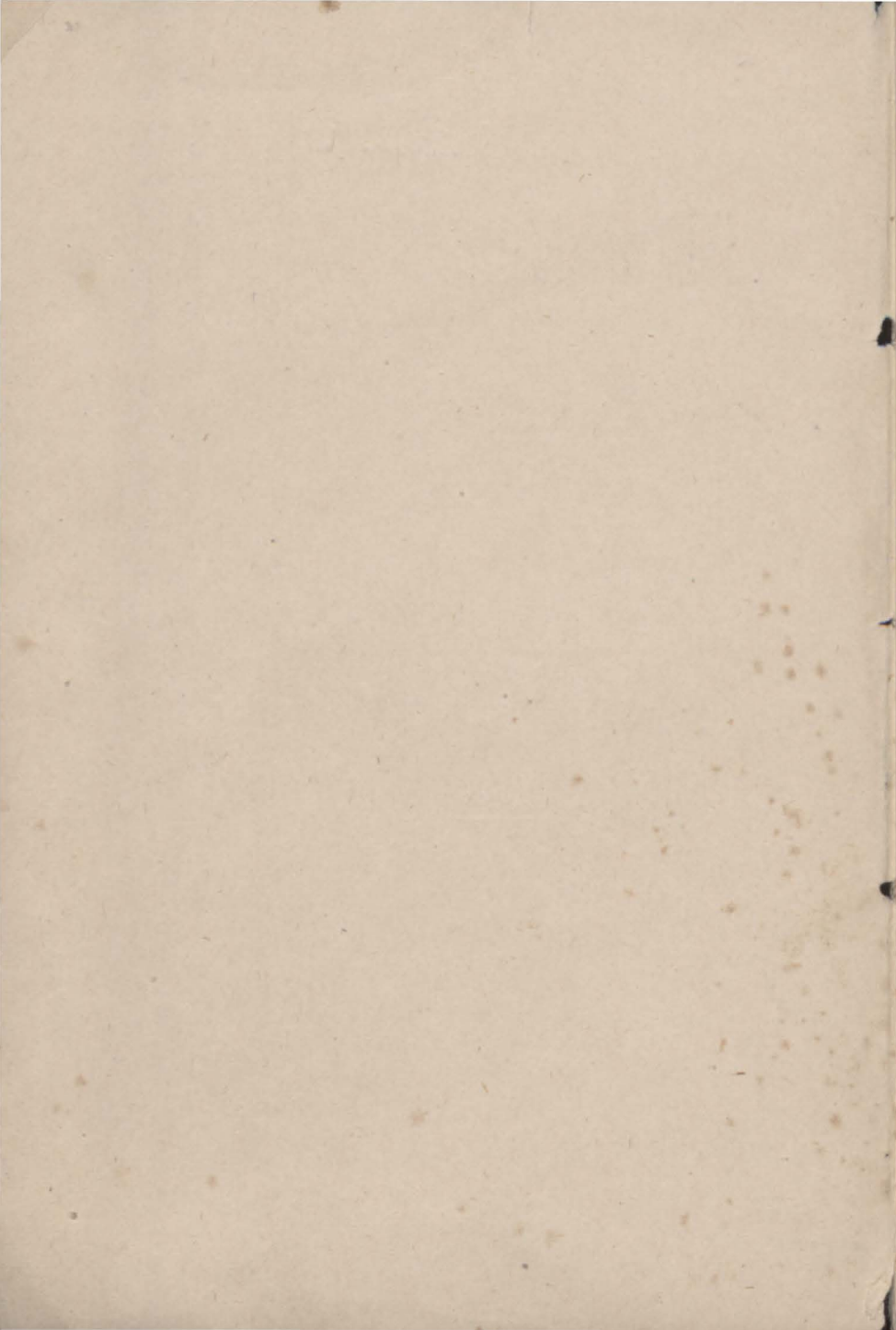
Pam. 2

DE OORLOG VAN 1899

door

Metta

MET

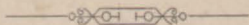
Dr. W. J. LEYDS
Frankenslag 337
GRAVENHAGE.

DE OORLOG VAN 1899

Een Familie-Geschiedenis
uit Pretoria

DOOR

METTA

AMSTERDAM

ALLERT DE LANGE

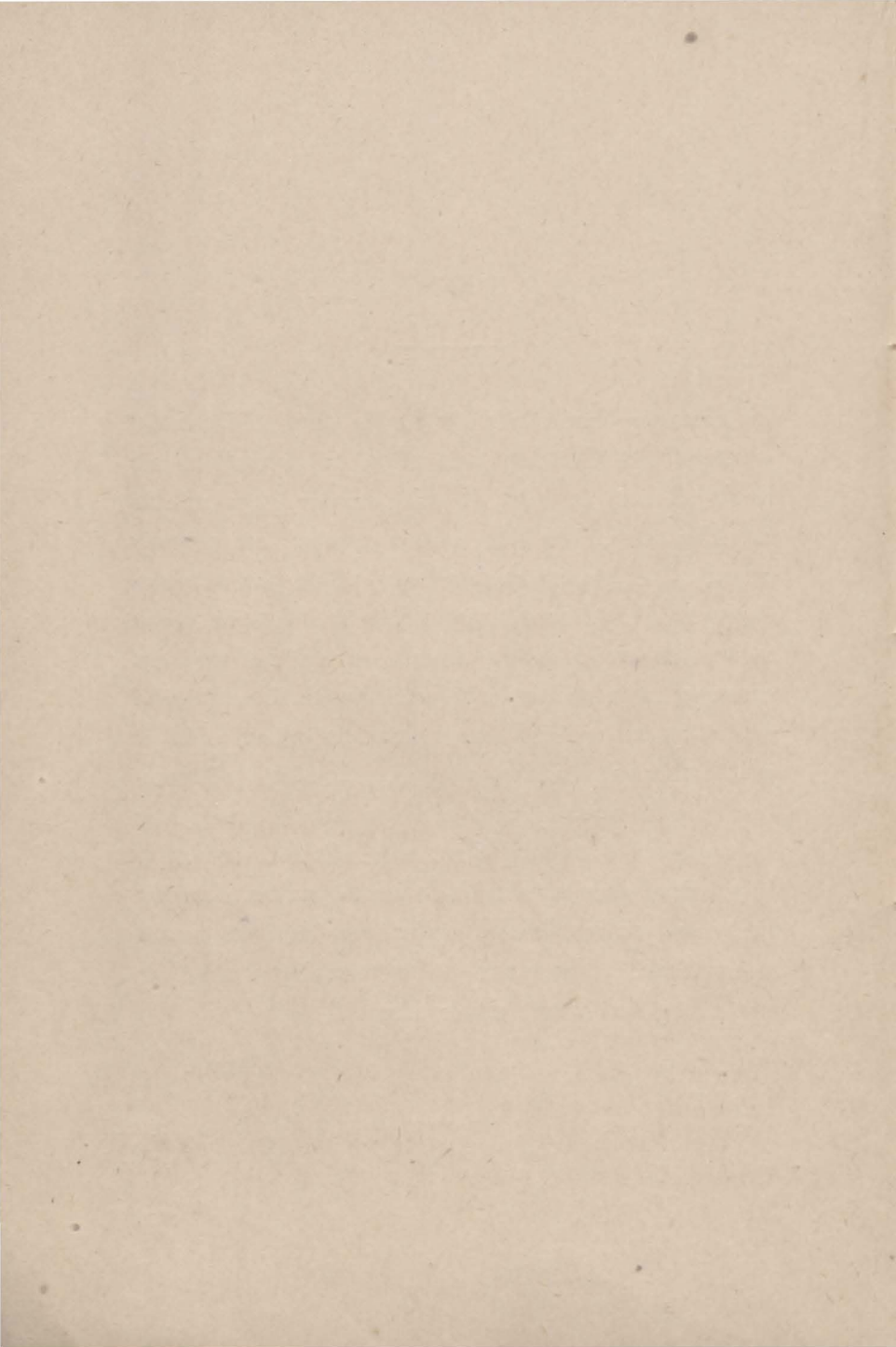
VOORWOORD.

Schuchter bied ik U dit boekje aan. Ik heb het genoemd DE OORLOG VAN 1899 en hoewel het nu reeds Maart is, ben ik niet verder gegaan dan 31 December. Ik wil echter gaarne een vervolg geven, doch vraag daartoe een teeken van aanmoediging. Briefkaarten aan Metta te Pretoria zullen zeker aan mijn adres komen en het zal mij een genoegen zijn er eenige te ontvangen, die mij moed zullen geven met het werk voort te gaan. Het is geheel naar waarheid geschreven. Mochten er onnauwkeurigheden in voorkomen, dan verzoekt de schrijfster U vriendelijk te bedenken, dat dezelfde veldslag, bijgewoond door verschillende verslaggevers, dikwijls op geheel onderscheidene wijze aan anderen wordt medegedeeld. Voor aan- of opmerkingen houd ik mij echter ten zeerste aanbevolen.

METTA.

HOOFDSTUK I.

Het was stil en gedrukt in Pretoria . . . . De menschen schenen moedeloos ; zij die werkten deden dat, alsof hunne gedachten op andere plaatsen verkeerden en zij, die stonden te praten, zouden aan een vreemde de veronderstelling hebben doen opperen, dat er niets te bespreken viel, want al zag men hier en daar groepjes mannen staan, toch werd er weinig verhandeld en het overheerschend gebaar bij allen was de schouderophaling. Hij werd dan ook te lang die tijd van spanning. Reeds twee jaren nu had men elkander toegeroepen: Zou er oorlog komen of niet; en al waren er veel mannen naar het front getrokken en scheen er op 't oogenblik een crisis te bestaan, deze zou wel weer afloopen als zoovele andere: met toegeven aan onredelijke eischen; en menige ontevreden blik werd bij die gedachte naar het Gouvernements-gebouw geworpen, dat ongevoelig voor verwijtingen met onverstoorbare kalmte het marktplein bleef overzien, dat als centrum van Pretoria zeker altijd ontevredenen zou bevatten.

Het had reeds twaalf uur geslagen; de President was onder het gewoon geleide van 6 politie-dienaren

in zijn staatsiekoets naar huis gereden, de ambtenaren, hoogere en lagere, waren eveneens vertrokken en het gebouw scheen stil en uitgestorven. Maar neen, daar kwam nog een heer aan, die zich blijkbaar verlaat had. Hij was middelmatig groot en vrij gezet, had een zachtmoedig voorkomen en bruine, verstandige oogen, die overweld werden door een paar zwarte wenkbrauwen. In tegenstelling met vele anderen keek hij opgeruimd om zich heen; zijn blik merkte echter niemand op, 't was alsof zijne gedachten verre waren en een oud man, voor wien hij onbewust ter zijde ging, staarde hem verbaasd aan, om daarna uit te roepen: Hoe nou, Van der Velde, ken neef ons nie meer?

De aangesprokene keek verschrikt maar tevens lachend op en hem de hand toestekende, zeide hij: „'k Vraag excuus, oom Danie, 'k had u niet gezien, ik was in gedachten.”

„Ja, dat lijk voor mij ook zoo,” antwoordde deze, zijn hand schuddende, „maar jij lijk mij daarom vroolijk; is daar goed nieuws voor ons land?”

„Nog een dagje geduld hebben, oom; dan zal daar meer bekend zijn.”

„Een daggie, een daggie,” bromde de ander, „net nou wordt dat weer een weekie, ons ken dat spulletje” en hoofdschuddend vervolgde de oude boer zijn weg.

Van der Velde, tevreden zoo spoedig van hem

af te zijn, stapte flink voort. Zijne gedachten en blikken nu beter in toom houdende, stapte hij zijn huis binnen, waar hij verwelkomd werd met opgewonden uitroepen van zijn jongsten zoon en met een vriendelijk knikje van zijne vrouw en zijn oudsten zoon.

„O, pa, wat is u laat, zeide de zestienjarige Arnold. Ik heb honger als een paard en kan het niet langer uithouden.”

Dan zullen wij maar dadelijk beginnen, antwoordde de vader, terwijl hij met een tevreden blik om zich heen keek, als altijd zijne huiskamer een toonbeeld van gezelligheid vindende. Zijne vrouw zat voor het koffieblad. Zij had een innemend uiterlijk met een onbeschrijflijk lieven glimlach, dien men echter slechts zelden te zien kreeg in deze dagen van spanning. Frederik, de oudste zoon, zat naast haar. Hij was blond met een eenigszins schraal gelaat, dat niet getuigde van een sterk gestel. Hij was vier jaar ouder dan zijn broer, die met zijn zwart gloeiende oogen en zijn sprekende trekken een groote tegenstelling met hem vormde.

Men zette zich aan tafel neer. Door allen werd eerbiedig het hoofd gebogen en al deed de honger van Arnold hem na twee seconden reeds opkijken, of de anderen nog niet klaar waren, toch wist hij zijn ongeduld of liever zijn eetlust te bedwingen tot de hoofden opgericht werden.

„Was het druk op 't kantoor, Frederik?” vroeg de vader, zich tot zijn oudsten zoon richtende.

„Zoo tamelijk, vader;” was het antwoord. „Werk is er in overvloed, vooral daar verscheidene telegrafisten naar het front zijn getrokken, maar de opgewektheid ontbreekt. Er mag wel gauw een einde aan dien gespannen toestand komen, want ze wordt onhoudbaar.”

„Op het Gymnasium wordt het nu juist leuk,” riep Arnold uit. „Wij zitten den geheelen dag te gezellen en de leeraar, die dat niet verkiest, heeft geen enkelen leerling op zijn les. Oorlog met Engeland! Wie kan gaan leeren bij zoo'n vooruitzicht?”

„Hebt ge geen goed nieuws meegebracht?” vroeg de moeder, zich tot haar echtgenoot wendende.

„'t Is maar de vraag, wat ge goed noemt;” antwoordde hij, haar ernstig aanziende.

„O, Man, hoe kunt ge dat vragen” zeide zij zenuwachtig. „Dat dreigende oorlogsgevaar moet wegtrekken, en alles moet worden als vroeger.”

„Wat als vroeger!” riep hij opgewonden uit. „Moeten wij het dan maar blijven dragen, dat Engeland zich hier de oppermacht toekent; dat bij ieder goed besluit van de Regeering dit als verbreking van de Conventie beschouwd wordt; dat de Engelschen zich hier de verdrukke uitlanders noemen, terwijl al het goud, dat het land oplevert, in hunne zakken vloeit en er in heel Johannesburg geen arme Engelschman gevonden

wordt?" Hij stond op en liep met groote schreden het vertrek op en neer. „Duizenden Afrikaners," vervolgde hij, terwijl hij een weinig kalmer weder ging zitten, „loopen er rond, die dankbaar zijn, als zij van gouvernementswege steenen mogen kloppen, een werk, dat tot nog toe kaffers en koelies deden. Niet één Engelschman is er onder al die applicanten voor dat harde werk. Zij hebben het niet noodig; zij kunnen gemakkelijk eene goede verdienste in de mijnen verkrijgen en daarvoor hunne handteekening onder eene petitie zetten, dat hebben zij er graag voor over. En nu hunne petitie meegewerkt heeft, om hier een toestand te scheppen, zooals er op 't oogenblik bestaat, blijven zij de gevolgen van hun drijven afwachten? Neen immers, riep hij, met kracht op tafel slaande, ga naar de stations en zie ze daar vertrekken de honderden van treinen, onafzienbaar in hunne lengte, waarin gij die petitionarissen kunt zien zitten, opgehoopt in open trucks, tusschen Chineezen en koelies, liever zoo'n reis trotseerende dan nog langer in het land te durven blijven, dat zij zoo getergd hebben. Neen vrouw, in vrede moet ge geen heil zien," eindigde hij op vastberaden toon, „een oorlog zou voor dit volk een zegen zijn, maar of het Engeland ten goede zou komen, betwijfel ik. Het Engelsche volk kon nog wel eens spijt krijgen van de manier, waarop het Chamberlain en Milner de vrije hand heeft gelaten."

„En Greene, vader, hoe zeilt die er tusschen door,” vroeg Frederik.

„Och, dat is een werktuig met geen ander inzicht dan Milner hem toelaat, maar of Koningin Victoria hem daar later dankbaar voor zal wezen, zal de tijd ons leeren.”

Er ontstond een oogenblik van stilte, allen vervuld met gedachten, die een mogelijken oorlog bij de verschillende personen opwekte. Arnold, die onder het gesprek zijn vader met schitterende oogen was blijven aanstaren en zelfs zijn boterham onaangeroerd had gelaten, riep nu uit: „Wij gaan allen mee naar het front, het heele Gymnasium!”

„Goed zoo, mijn jongen, zoo mag ik het hooren!” antwoordde de vader. Angstig keek de moeder op. Frederik, die naast haar zat, wenkte Arnold om te zwijgen en de hand van zijne moeder met hartelijke liefde drukkende, zeide hij troostend: „kom moedertje, geen zorgen voor den tijd, 't kan alles nog goed gaan, 't is immers zoo dikwijls gezegd, dat er oorlog komen zou.” Zij knikte hem dankbaar toe, doch liet zich niet door hem overhalen, iets te gebruiken.

Het eten was afgelopen. Arnold sprong op, ging zijne moeder een kus geven, alsof hij haar vergeving wilde vragen voor zijn verlangen naar den oorlog en liep fluitende den tuin in. Frederik trok als altijd naar zijne kamer, de vader nam de courant en zij ging de koffietafel afruimen.

Terwijl zij zoo bezig was, keek haar man van zijn courant op en vroeg: „Vrouw, hoe staat het met de levensmiddelen, hebt ge nogal veel in huis?”

Zij keek hem verward aan. Zou hij meer weten dan hij vertellen wilde en moest zij zich met het denkbeeld vertrouwd maken, dat er oorlog komen zou? Zij trachtte kalm te blijven en antwoordde zoo bedaard mogelijk: „Voor een paar maanden heb ik opgedaan, omdat ieder dat aanraadde met het oog op eene mogelijke sluiting van Delagoa-baai.”

„Bederft dat goed,” vroeg hij belangstellend, „als ge er meer van opdoet?”

„Neen,” hernam zij met een nauw merkbaar glimlachje, „het meeste zit in blik. Koop dan nog wat meer,” zeide hij ernstig. Neem van het geld dat wij op zij gelegd hebben.”

„Maar man,” hernam zij met verbazing en bezorgdheid in haar stem, „dat zou immers voor benauwde tijden blijven?”

Hij keek haar medelijdend aan, alsof hij wilde zeggen: „Zijn nu die benauwde tijden niet daar?”

En zij, die dien blik had opgevangen, vroeg niets meer, greep met onzeker tastende hand naar den knop van de deur en verliet de kamer.

Den volgenden dag gaf Pretoria een geheel anderen aanblik te aanschouwen. Het was bekend

geworden, dat de Regeering haar Ultimatum naar Engeland verzonden had en de burgers, die zich gisteren nog te gedrukt en te moedeloos voelden om zelfs een gesprek met elkander te beginnen, waren nu een en al leven en bewegelijkheid. Ieder had wat aan den ander te zeggen en toe te roepen en de toon was van een iegelijk zoo opgeruimd en vroolijk, dat men voelde, alsof men mee moest juichen, al lag het hart u zwaar in de borst.

Van der Velde, die met het belangrijke nieuws zijn huis binnenstapte, ging tegen zijne gewoonte rechtstreeks naar zijne vrouw, sloeg met innige liefde zijn armen om haar heen, en haar hoofd tegen zijne borst vlijende, zeide hij met diepgevoelde deelneming in zijn stem: „Ja, vrouw, het is zoo ver, de oorlog is verklaard.”

Zij antwoordde niet; tranen in hare oogen en hare stem verhinderden haar daarin en ook hij had met zijne aandoening te kampen.

Een luid gejuich deed hen beiden opschrikken. 't Was Arnold, die, op school het groote nieuws vernomen hebbende, nu opgewonden het huis kwam binnenstormen „Een Ultimatum van Transvaal!” zoo riep hij in verwoeding. „Hoera! Wie had dat ge....”

Hij kon den zin niet ten einde brengen, want het diep treurige gelaat van zijne moeder zeide hem, hoe onbetamelijk zijne vroolijkheid was. Hij ging naar haar toe en omhelsde haar, doch voor

het oogenblik geen woorden wetende, om haar te kunnen troosten, en die droefheid niet goed begrijpende, stapte hij op zijn vader af, en dezen beteeke-nisvol aankijkende, zeide hij smeekend: „Nu mag ik mee naar het front, nietwaar, vader?”

Een ernstige blik van den vader rustte op zijn zoon. Was de knaap toch niet te jong, om mee uit te trekken? 't Is waar, hij was een goed schutter en bovendien vol burger, maar zestien jaar, moest het land door kinderen verdedigd worden?

Arnold met zijne ziel in de oogen hing in angstige spanning aan zijns vaders lippen en deze, een weinig verteederd, gaf met een toestemmend knikje, hoewel half onwillig, ten antwoord: „Ja, ik denk, dat moet er maar van komen.”

Eene uitdrukking van groote blijdschap vertoonde zich op Arnolds aangezicht, hij was tevreden, en zag niet hoe zijne moeder met de hand voor hare oogen wegliep, om daarbuiten uit te barsten in heftig snikken.

De familie Van der Velde woonde reeds lang in Pretoria. Op 26jarigen leeftijd onbemiddeld en zonder voorspraak in het land gekomen, had Van der Velde veel en hard moeten werken, voor hij het verder gebracht had dan schoolmeester op een boerenplaats. Dien tijd wilde hij zich liever niet meer herinneren; 't was een harde leerschool

geweest voor den jongen man, die met zoovele illusies uit Holland was gegaan, dankbaar had hij de gelegenheid aangegrepen, die zich eindelijk voor hem aanbood, om in Pretoria geplaatst te worden. Zijn eerste werk was toen geweest, zijn vrouw over te laten komen, die met de beide zoons bij zijne ouders te Amsterdam was achtergebleven. In de acht jaar die er sedert verloopen waren, had hij veel in zijn omgeving zien veranderen. De stad was in alle opzichten vooruit gegaan; de inwoners hadden zich ontwikkeld, het aantal scholen was steeds grooter geworden, mooie gebouwen waren er verrezen en de uitstallingen in de Winkelstraat gaven den aanschouwer een klein idee van de weelde, die er begon te heerschen. Velen, die hij arm gekend had, strooiden nu met geld, alsof het geen waarde voor hen had, en groot was het aantal, die hij in maatschappelijken rang boven zich had zien plaatsen, welke kort geleden beneden hem stonden. Soms tijds was hem de zucht ontglipt: „och was ik ook maar zoon des lands!” Doch een blik op zijne omgeving, op zijn Hollandsch vrouwtje met hare Hollandsche beschaving, haar zin voor orde en netheid, haar liefde voor het waarlijk schoone, had hem dan weder met voldoening doen uitroepen: „Ik verlang niet anders te wezen, 't is goed, zooals het is!”

Van zijne kinderen had hij tot dusver niets dan

genoegen beleefd en met vaderlijken trots zag hij dikwijls op zijn tweetal neer.

Intusschen kwam het vertrek van Arnold nader. Hij zou zich aansluiten met driehonderd anderen bij het kommando van generaal Kock, die reeds vertrokken was en om versterking gevraagd had. De veldkornet, onverschillig voor den wensch van den generaal om een keurkorps te hebben, had Arnolds leeftijd geen bezwaar gevonden en stralende van geluk was hij teruggekomen, gewapend met een Mauser en een bandelier.

Het afscheid van zijne moeder was aandoenlijk geweest. Zij, de zachte, toegevende vrouw had eerst alles aangewend om hem thuis te houden, maar toen dat te vergeefs bleek te zijn, was zij dag en nacht bezig geweest, om zijn uitzet in orde te krijgen. Zij teekende op al het goed zijn vollen naam, wat zij telkens onderbreken moest om de tranen af te wisschen, die uit hare oogen vloeiden. 't Was haar, als zag zij hem dood ter neder liggen op het open veld, onkenbaar door de vele wonden, en het Roode Kruis zijn kleeren doorzoekende, om uit te vinden wie hij was.

Het geld voor benauwde tijden had gediend, om hem een paard met zadel te koopen en een khakipak en veldschoenen; want al zorgde de Regeering er later voor, de eerste uitrusting moest men zoo mogelijk zelf bekostigen.

Nu zat hij in den trein, een kommando-trein, waarin alleen de strijders voor het front plaats konden nemen. Het station bevatte veel familieleden en toeschouwers, die voor het oog opgeruimd en vroolijk leken. Ook mijnheer Van der Velde en Frederik waren aanwezig. De laatste nam zijn broeder ter zijde, en hem zenuwachtig bij de hand vattend, zeide hij ernstig: „Ga met God, mijn jongen en mocht het je te zwaar blijken, schrijf het mij en ik zal je plaatsvervanger worden.”

Arnold lachte hem goedgehartig toe, doch een weinig spot viel niet te miskennen in zijne stem, toen hij antwoordde: „Wat zou jij, ernstige boekenworm, bij de kogels beginnen?”

Intusschen kwam de vader naderbij en drukte Arnold nog eens op het hart, dadelijk te schrijven, wanneer de gelegenheid zich aan zou bieden en toch vooral zijn leven niet noodeloos in de waagschaal te stellen. Hier zijn nog eenige woorden van je moeder, eindigde hij, hem een brief toe-reikende, lees die, wanneer gij moedeloos mocht zijn. Arnold, die zich zoo'n toestand niet in kon denken, nam den brief evenwel dankbaar aan, verzocht zijne laatste groeten aan haar, nam hartelijk afscheid van zijn vader en broeder en daar stoomde de trein heen onder het gewuif en gegroet der achterblijvenden en onder het zingen van het Volkslied door de vertrekkende burgers. Arnold zong met hartelust mee:

Kent gij dat volk vol heldenmoed,
En toch zoo lang geknecht.
Het heeft geofferd goed en bloed
Voor vrijheid en voor recht.
Komt burgers, laat de vlaggen wappren,
Ons lijden is voorbij;
Roemt in de zege onzer dappren,
Dat vrije volk zijn wij!

Hij vond de woorden niet erg toepasselijk. Het lijden is voorbij kan men moeilijk zingen bij den aanvang van een bloedigen oorlog, maar dat lijden scheen ieder van toepassing op de twee laatste jaren van malaise; vandaar zeker dat de een het met nog grooter genoegen scheen uit te galmen dan de ander.

HOOFDSTUK II.

Verscheidene dagen waren voorbijgegaan en men ging verlangend uitzien naar eenige tijding van Arnold. Het huis leek als uitgestorven; 't was Arnold, die vroolijkheid in huis bracht.

Van der Velde ging, hoewel het Zaterdagmiddag was, even naar zijn kantoor, om te kijken of er brieven waren, en toen hij bij zijn thuiskomst er twee in de hoogte hield, liet zijn vrouw met een zucht van verlichting den uitroep hooren: „Eindelijk!”

„Ja vrouw, van Arnold, het gaat hem goed, onzen jongen!”

Zij trachtte te lezen, maar die lastige tranen beletten haar dit en met een smeekenden blik op haar man gaf zij den brief terug. Hij begreep haar wensch en las met aandoening in zijne stem:

18 Oct. '99.

Lieve Ouders en Broer!

't Is heelemaal all-right met mij. De tocht naar hier was leuk. Wij hebben eerst in den trein gezongen, tot wij allen schor waren, en daarna zijn wij elkaar grappen gaan vertellen. Bij de verschillende stations konden wij koffie of limonade krijgen, voor geld natuurlijk, maar drank was verboden, omdat de eerste kommando's daar misbruik van gemaakt hadden. Toen wij bij Irene stilhielden, hadden wij elkaar zoo opgewonden gemaakt, dat wij zeventien salvo's gingen afschieten, wat een van ons nog een gekwetsten arm bezorgde. De arme stakkert, hij kon toen niet met ons mee. In Volksrust stapten wij uit en gingen te paard verder. Wij voelden allen het gewicht van het oogenblik, toen wij de grens van Natal overtrokken. Te Newcastle gekomen, zagen wij aldaar onze Vierkleur wapperen en werden we begroet door onzen kommandant, die verbaasd scheen op te kijken, dat er zoovele jonge kereltjes bij waren.

De generaals Joubert, Erasmus en Meier waren er ook en in den krijgsraad, dien zij hielden, werd besloten, dat wij naar Waschbank zouden gaan, waar wij aansluiting moesten zoeken met de Vrijstaters. En nu zijn wij op pad daarheen, doch generaal Kock lijkt mij veel te goed voor zijn klompie menschen. Er zijn velen, die nooit doen wat hij zegt en hij laat dat stil gaan. 't Was beter, als hij de karwats eens gebruikte, zooals generaal Cronjé doet, dan zouden zij wel wat onderdaniger worden. Hij heeft zijn nood al geklaagd aan generaal Joubert, maar deze liet hem terug zeggen, dat hij maar mooi met de lui moest praten. Willem van Dijk, mijn schoolmaat, was rapportganger en die vertelde mij dat. Dat mooi praten heeft de gehoorzaamheid er niet beter op gemaakt. Winkels, die niet geplunderd mochten worden, zijn twee keer door de wacht zelf leeggehaald en toen de generaal de ronde kwam doen, zag hij de menschen dronken om die huizen liggen. Ik zal daarom dankbaar zijn, als wij geen onbeheerde winkels meer zien. Ik ben anders goed gezond en verlang alleen, om een schot met een Engelschman te kunnen wisselen. Die tijd zal wel komen, wacht maar. Laat moedertje zich niet ongerust over mij maken, ik zal mooi achter de klippen schuilen en u later veel te vertellen hebben. Mocht er wat met mij gebeuren, dan zal Willem u dat schrijven en ik heb

beloofd, het voor hem te doen. Doch wees maar gerust, alles sal reg kom in die land.

Uw zoon ARNOLD.

De brief wekte verschillende aandoeningen op. Bij den vader bezorgdheid over de mogelijke gevolgen van ongehoorzaamheid bij een kommando, bij de moeder een oogenblik dezelfde gedachte, om daarna bij haar zoon te verwijlen, die zoo ver weg was en over het onverklaarbare, zware gevoel, dat juist vandaag ('t was 21 Oct.) haar als lood op het hart drukte en dat ook deze brief nog niet had doen verdwijnen.

„Hier heb ik nog een tweede epistel,” zei Van der Velde, die blij was hare gedachten te kunnen afleiden; „het komt uit Johannesburg.”

„Van ons nichtje Tonia!” riep zij verschrikt uit. „Dat arme kind. Wij hebben haar geheel vergeten in onze zelfzuchtige smart.”

„Ik heb van middag anders nog aan haar gedacht,” wierp hij er tegen in, „misschien zou ze tot goed gezelschap van je kunnen zijn in dezen naren tijd.”

„O, man, dat zou heerlijk wezen,” hernam zij, hem dankbaar toeknikkende, „ook voor Tonia, het arme kind, dat haar galant tegen de boeren moet zien strijden.”

„Wat doet zij met een Engelschen vrijer,” bromde hij terug, „laat ze naar een anderen uitzien.”

Een verwijtende blik van zijne vrouw trof hem.

„Zoo,” hernam zij, „en moet de Veldkornet van Kroonstad, wiens broer Engelsch onderofficier is, naar een anderen broer uitzien? Er zouden op deze manier heel wat vreemde formaties komen.”

„Ja, dat denk ik ook,” lachte hij.

De brief was onderwijl geopend, en wekte door verschillende klaagtonen zoo het medelijden op, dat nog denzelfden middag geschreven werd, dat het nichtje over moest komen, en men haar voor onbepaalden tijd verwachtte. Tonia was de oudste dochter van haar eenige zuster in Holland. Deze had een groot gezin en het kleine traktement, dat haar man als kapitein verdiende, was niet voldoende, allen te onderhouden. Dankbaar werd daarom het reisgeld aangenomen, dat gebruikt moest worden, om Tonia over te laten komen, want deze had hare akte als onderwijzeres en zou in Transvaal eene betrekking kunnen zoeken. Dit was nu twee jaar geleden. Spoedig na aankomst was zij aan het solliciteeren gegaan, en nadat zij vijf keeren hare papieren vergeefs had ingezonden, wyl de commissie geen Hollandsche onderwijzeres verkoos, was zij bij een Hollandsch hoofdonderwijzer eindelijk geslaagd. De betaling was haar niet meegevallen; wel kon zij zuinig levende een weinig overhouden, maar dan moest zij zich getroosten bij regen en onweer door den modder der straten te baggeren, want de weelde van een cab veroorloofde

hare beurs haar niet, en nieuwe handschoenen of een hoed kon er ook slechts een enkele maal van overschieten. Zij voelde zich niettemin tevreden, was spoedig verloofd en meende in kalme afwachting onderwijzeres te kunnen blijven, tot haar galant, die klerk op een agentskantoor te Heidelberg was, genoeg verdienen zou, om met haar in 't huwelijksbootje te stappen. Hoe groot was daarom hare teleurstelling, toen zij een brief van het Departement van Onderwijs ontving, waarin haar bekend gemaakt werd, dat zij geen betaling meer zou ontvangen, indien zij niet de verplichting op zich wilde nemen binnen een half jaar haar aanvullings-examen te doen. Keuze bleef haar niet. Zij was moedig aan de studie gegaan, had hard gewerkt, zooveel haar de warmte toeliet, maar de tijd was haar te kort gebleken, om al de namen in het hoofd te krijgen, die van haar verlangd werden. Ontelbare zijstroompjes, honderden datums van beroemde *dagen* en duizenden bijbelnamen te leeren, was dat niet te veel voor haar, aan wie geheugenwerk altijd zoo zwaar was gevallen?

Zij slaagde niet; moedeloos had zij hare betrekking neergelegd en was in haar onderhoud blijven voorzien door privaattlessen te geven. Dit was haar voor het meerendeel bij Engelsche families gelukt, waaronder zij velen hoogachting was gaan toedragen.

Terwijl Van der Velde nog met zijne vrouw aan 't praten was, kwam Frederik de kamer binnen met eene speciale editie van de *Volkstem* in zijne hand. „Ja, goed nieuws!” riep hij uit, levendiger dan zijne gewoonte was. „Het had mooier kunnen wezen, maar wij mogen toch tevreden zijn.”

„Ja,” antwoordde Van der Velde niet zonder drift, „waartoe dient de belegging van een krijgstraad, als de generaals zich toch niet aan de afspraak houden.”

Frederik wilde antwoorden, doch werd hierin verhinderd door zijne moeder, die uitriep!

„Och toe, geef nu een geregeld verslag en ga niet door met die woordenwisseling, waarvan ik niets begrijp.”

„U heeft gelijk moeder,” zeide Frederik, haar liefdevol in de oogen blikkende, „luister dan:

„Gisteren, dus Vrijdag, 20 October, was het de dag, die door den krijgstraad bepaald was tot een gemeenschappelijken aanval op Dundee. Nu echter bleek er een hevige mist te zijn; daar was niet op gerekend en generaal Erasmus wilde van den aanval niets weten en belette zijne mannen om daar toe over te gaan. Generaal Meier, die aan den anderen kant van Dundee lag, raadde zijn manschappen eveneens den aanval af, maar dezen wilden niet hooren, waarop hij hun toeliet te beginnen. Hun artillerie, die onder Majoor Wolmarans staat, werd uitstekend bediend door kapitein

Pretorius. Het eerste schot, dat dadelijk door de Engelschen beantwoord werd, was te ver, zijn tweede schot was midden in het Engelsche kamp. Hij ging daarop naar de andere kanonniërs en gaf hun den juisten afstand aan. Een oogenblik scheen het gevecht treurig voor de Transvalers te zullen afloopen. Een aantal huzaren met een Maxim gewapend, trachtten post te vatten in den rug der boeren. Steeds kwamen zij nader en indien langer gedraald werd, om ze te verdrijven, zouden zij weldra in staat zijn, hun doodelijk vuur op onze menschen in den berg te openen. Dank zij hunne uitstekende oogen, merkten de boeren, niettegenstaande den dikken mist, nog bijtijds het gevaar op. Zij verjoegen de huzaren en konden weer voortgaan het kamp te bombardeeren. Eenige uren later moesten zij tot den terugtocht besluiten, daar hun ammunitie op was en zij niets van Erasmus' kommando te zien of te hooren kregen. Een veertig dooden hadden zij te betreuren en een zestig gewonden. Generaal Erasmus was al dien tijd werkeloos gebleven, hij vreesde op zijn eigen menschen te zullen schieten en wilde daarom geen schot gelost hebben. Een paar flinke mannen stelden voor op verkenning uit te gaan, en hoe hij ook dat heeft kunnen weigeren, is mij, en velen met mij, onbegrijpelijk. Er begon al eenig oproer onder zijn menschen te ontstaan, toen er plotseling geroepen werd: „Daar ziet ons een klompie rooi-

neks." Nu was er geen houden aan! Zonder bevel af te wachten vloog alles naar beneden en een tweehonderd huzaren, die de mannen van Lukas Meier nogmaals in den rug hadden willen aanvallen, werden vastgekeerd in een ommuurde veekraal, vanwaar zij een witte vlag opstaken, toen een kanonskogel midden tusschen hen ontplofte. Zij werden ontwapend en opgezonden naar Pretoria, waar wij ze spoedig kunnen verwachten. „En wat er nu verder gebeurd is, kunt u in deze *Special* lezen;" eindigde Frederik, terwijl hij de courant overhandigde, die hij meegebracht had.

„Och neen, mijn kind, ga door," verzocht zij vriendelijk. „Die onvolledige telegrammen geven mij zoo'n slecht overzicht van het geheel en gij verhaalt zoo duidelijk."

„Dat komt," zeide hij glimlachend, „omdat ik er berichten tusschen doorvlecht, welke ik uit goede bronnen te weten ben gekomen."

„Ook ik luister met genoegen," betuigde Van der Velde.

„Nu dan," vervolgde Frederik, „van morgen was de mist opgeklaard, en niemand, die verheugder was dan generaal Erasmus. Hij liet reeds vroeg met het bombardement aanvangen, dat twee uren aanhield, zonder eenig antwoord van den vijand uit te lokken. Dit was toch al te vreemd; een afdeeling werd uitgezonden om te verkennen en deze kwam terug met de tijding, dat de vijand

afgetrokken was en het kamp onbeheerd stond. Onder groot vreugdebetoon zijn de boeren er toen ingetrokken, allen denkende aan Gideon, die op eenzelfde wonderbaarlijke wijze de Midianieten verjaagd had en voor het oogenblik vergetende, dat zij weinig voordeel konden trekken van een verlaten kamp en beter gedaan hadden, den aftocht der Engelschen te verhinderen.

„Maar Frederik,” riep mevrouw Van der Velde verbaasd uit, „lag het kamp dan geheel onverdedigd tusschen die omringende heuvels?”

„Ja moeder, dat is juist het wonderbaarlijkste van het geheele geval,” antwoordde hij op minachtenden toon; „aan fortten bouwen schijnt nooit gedacht, zelfs geen wacht was daar geplaatst en toch zou Dundee in vereeniging met Ladysmith het middenpunt van de krijgsoperaties zijn geworden volgens de gevonden papieren. Het kamp leverde een treurigen aanblik op,” ging hij na een pauze voort, „het vuur van den vorigen dag scheen eene moorddadige uitwerking gehad te hebben, meer dan zeshonderd dooden lagen er verspreid en het gekerm der gewonden was vreeselijk om aan te hooren. De Engelsche ambulance, die achter was gebleven, deed wat zij kon, maar het waren vele honderden, die hare hulp vereischten, en weldra kon men verscheidene boeren geknield op den grond zien liggen; deze bij een droevig stervende en die bij een jeugdigen gewonde, om hun water

te geven en hunne pijn te verlichten, als dat mogelijk was. Een zekere Botha stond stil bij een kermenden huzaar en reikte hem zijn veldflesch toe. De man was te zwak, die aan te nemen. Botha knielde daarop bij hem neer, richtte het hoofd van den soldaat op en liet hem drinken. De man keek hem dankbaar aan en zeide: „Many thanks” en vroeg hem in het Engelsch sprekend, wie toch die twee dappere veldheeren waren die daar aan iedere zijde van hun kommando, rechts en links aan de beide flanken op en neer reden, de menschen aanmoedigende en bevelen gevende. Zij waren in wit tenue, op witte paarden, met een vlag in de hand. Die vlag ken ik niet, zeide hij, en mijne maats ook niet. Ach, sprak hij droomende, wat hebben wij op hen geschoten, maar het was alles voor niet, de beste scherpschutter kon hen niet raken.

Botha zeide, dat hij niets van zulke generaals wist. Inderdaad, herhaalde hij, niet een van onze vechtgeneraals zal zich in het wit gaan kleeden. Dan moeten het Engelen geweest zijn, fluisterde de huzaar, mompelde iets van Davis, old fellow, keek Botha geheel verward aan, viel achterover en was dood.”

„God zal zijne Engelen bevelen, dat zij u op den weg bewaren,” hernam Mevrouw van der Velde, die geheel ernstig geworden was.

„Juist, moeder,” antwoordde Frederik, „datzelfde

zeide ook Botha, die nog eenige oogenblikken peinzend bij den huzaar bleef zitten."

„Penn Symons, de Generaal der Engelschen, is immers ook gewond," vroeg de vader, die eene poging in het werk stelde, om moeder en zoon tot het werkelijke leven terug te roepen.

„Ja vader," antwoordde Frederik, uit zijne gedachten opschrikkende, „hij is zelfs reeds overleden. Die arme man! Een der eersten van de duizenden, voor wien Afrika's bodem noodlottig zal blijken te zijn! Het lijk van zijn adjudant lag dicht bij het zijne. Op dezen werden gewichtige papieren gevonden, o. a. verkenningsrapporten over de militaire wegen door de Transvaal en Oranje-Vrijstaat, ze dateeren van '97 en geven ons een duidelijk bewijs in handen van de vaste voornemens van Engeland, om ons tot een oorlog te dwingen."

„Tracht men de soldaten van Dundee niet te achterhalen?" onderzocht Mevrouw van der Velde belangstellend.

„Ja, moeder," antwoordde Frederik, „generaal Meier is hen met zijn mannen achterop gegaan en generaal Kock en Prinsloo zullen hen zeker tegen houden."

Zij drukte de hand op het hart. Zou generaal Kock's kommando in een strijd gewikkeld wezen en was daaraan misschien het zware gevoel toe te schrijven, dat haar den heelen dag gedrukt had?

Haar man, die het gebaar opgemerkt had, scheen haar gedachtengang te raden. „Neen, vrouw, nu geen schrikbeelden vormen,” zeide hij, haar liefdevol toeknikkende, „vertel liever eens aan Frederik, dat er een brief van Arnold is.”

Haar gezicht helderde geheel op en den blik van haar man met een vriendelijken glimlach beantwoordende, overhandigde zij Frederik met trots den brief van zijnen broeder.

HOOFDSTUK III.

Den volgenden dag was het Zondag. Vroeg in den morgen was het bekend geworden, dat de tweehonderd gevangenen om tien uur zouden aankomen, en Pretoria's inwoners, waaronder ook de familie Van der Velde, stonden in gespannen afwachting van hunne komst. Hoewel er reeds zoovele burgers naar het front waren, zag het station en de hoofdwegen nog zwart van menschen, en gewapende ruiters stonden langs den hoofdweg geschaard, om de soldaten naar de renbaan te geleiden, die daartoe speciaal was ingericht geworden. De gevangenen, die een benauwden tocht in gesloten goederenwagens gehad hadden, waren blijde het daglicht weder te aanschouwen en zagen er opgewekter uit dan de inwoners van

Pretoria wel goedkeurden. Toch werd er geen aanmerking gehoord, en geen juichkreet, hoe die zich ook bij menigeen in het hart mocht verheffen, gaf zich uiting naar buiten. Allen stonden daar met kloppend hart, in angstige spanning, in het besef van eigen onmacht en zwakheid, doch dankbaar en in vol vertrouwen op God, die hen tot hiertoe zoo wonderbaarlijk had geholpen. Mevrouw Van der Velde was misschien de eenige, die niet onder dien indruk verkeerde; het speet haar eigenlijk, naar het station te zijn gegaan. Wat zij gedacht had te zullen aanschouwen, wist zij zelve niet, maar nooit had zij verwacht vroolijk rondkijkende soldaten te zien, verschillenden met hun pijpje in den mond en allen gekleed in dezelfde bruingele uniform, waarin zij haar zoon had zien uittrekken, van top tot teen in khaki. Zij was blij toen zij weder thuis was en verlangde naar de terugkomst van de twee heeren, die beiden uit waren op verder oorlogsnieuws. Zij kreeg echter bericht, dat zij ze voor den middag niet verwachten kon en daarom besloot zij naar de kerk te gaan, waar een bidstond gehouden zou worden. Er waren weinig menschen, daar de predikant naar de lagers was en men vergeten had, af te kondigen, dat de dienst nochtans gehouden zou worden. Zij knikte als alle anderen bij haar binnenkomen vriendelijk tegen Mevrouw Kruger, de lieve tante Sannie, die als altijd in een zwartzijsden japon in

haar gewoon hoekje zat naast den hoofdingang. De President was ook aanwezig, één enkele blik naar het doophek geworpen, overtuigde haar daarvan en zij voelde zich gelukkig, want zij ver-eerde den grooten man, die als een vader voor zijn volk alles in allen was. Zij vond hem ernstig vandaag, doch misschien was dit slechts inbeel-ding. Een ouderling leidde de preek in, maar hoe verheugd was de gemeente, toen daarop de Pre-sident zelf het woord nam. Maar die? Zou zij dien ooit vergeten? Hij begon met ernstig te bidden en te vragen aan God, waarmede zij toch de straf, die hen op 't oogenblik trof, verdiend hadden? Was het wellicht, dat zij, te veel op eigen wapenen vertrouwende en door den voor-spoed verblind, het gebed verzaakt hadden? O God, blijf ons nabij, zoo riep hij met krachtige stem, straf ons als dit moet, maar straf ons niet te hard. . . . Mevrouw Van der Velde hoorde niet meer, alles draaide om haar heen. Wat was er gebeurd, dat hij zoo kon spreken; was die aftocht uit Dundee een list geweest en waren de boeren in een hinderlaag gelokt? Zou Arnold wellicht een der gesneuvelden wezen?

Zij kon het niet langer in de kerk uithouden; 't was haar, alsof zij haar smart moest uitgillen, wanneer zij nog een oogenblik langer bleef zitten en met doodsbleek gelaat en knikkende knieën verliet zij zoo ongemerkt mogelijk het gewijde gebouw.

Rechtstreeks stapte zij naar de Presidentswoning, die daar tegenover lag en vroeg met onvaste stem aan de twee wachten, of ze haar ook het laatste oorlogsnieuws konden meedeelen.

„Jawel, juffrouw,” gaf de een ten antwoord, „ons het daarom nieuws, maar het is banje slecht. Al de menschen van generaal Kock zijn dood en de generaal is eigens ook dood, de lanciers. . .” de man wou voortgaan, maar kreeg een geduchte ribbenstoot van zijn maat, die, opmerkende dat de vraagster op het punt was te bezwijmen, vertroostend sprak: „Moe nie alles geloo nie, jufvrouw, maak jou eigens nou nie kapot, hulle zeg zoo banje, wat leugentaal. Het juffrouw er een onder?”

Zij knikte maar kon geen woord uitbrengen, en een wagen wenkende, die er langs kwam, reed zij in diepe wanhoop naar huis. Zij bleef in doffe berusting op de waranda zitten, voelde niet hoe de zon haar hinderlijk was met hare stralen en merkte niet, hoe verscheidenen haar groetten en verbaasd opkeken naar het starend oog in die onbewegelijke gedaante. 't Scheen, alsof een het huis wilde binnenstappen, maar haar opmerkzaam aankijkende, verkoos hij liever om te keeren, bang zijnde voor een uiting van zoo'n groot verdriet.

Haar man, die de laatste uren in den omtrek van het telegraaf-bureau had doorgebracht, in de ijdele hoop daar verder nieuws te zullen vernemen, kwam met doodsbleek gelaat aangewandeld en

zag van uit de verte reeds, dat zijne vrouw de slechte berichten vernomen moest hebben. Hij wilde haar gaarne troosten, maar kon hij dat met eigen wanhoop in het hart?

Met licht trillende lippen stapte hij op haar af en zij, de diepe smart in zijn gelaat opmerkende, wierp zich onstuimig aan zijne borst, sloeg de armen om hem heen en barstte in snikken uit. Hij bracht haar naar binnen. Veel werd er dien dag in Pretoria geleden!

Den volgenden dag kwamen er gelukkig een weinig betere berichten, en langzamerhand kon men er verband tusschen brengen.

Het bleek nu, dat generaal Kock, aangekomen bij Waschbank, een patrouille onder kolonel Schiel had uitgezonden, om den omtrek te verkennen. Na verloop van vijf uur was deze nog niet terug en een tweede patrouille, die uitgezonden werd om de eerste op te sporen, stuurde een rapport-ganger met het bericht dat ze een mooie positie hadden ingenomen en zij den generaal verzochten, daar ook te komen. Deze zond toen Ben Viljoen, om den toestand te overzien. In den tusschentijd hadden de twee patrouilles een goederentrein buitgemaakt en vroegen dringend om versterking, wat door Viljoen ondersteund werd. Generaal Kock, de goedige man, liet zich tegen eigen oordeel in overhalen en naderde met zijn klomp van 800 man Ladysmith tot aan Elandslaagte,

zonder gerugsteund te worden door een grootere macht.

Generaal White, die zich in zijn voornemen om Dundee ter hulp te snellen verhinderd zag, ging Zaterdag, 21 October, tegen elf uur 'smorgens tot een aanval over van het Kommando, dat hem scheen te moeten tegenhouden. Niettegenstaande daar niet op gerekend was, waren de boeren spoedig vechtklaar en hunne twee kanonnen deden zoo goed dienst, dat de Engelschen zelfs terugtrokken. Dit was enkel schijn; zij waren niet terug maar omgetrokken, en daar begon het schieten tegen den middag opnieuw, maar nu van verschillende kanten. Voor den generaal scheen de toestand hopeloos. Een gedeelte Afrikaners, nog niet gewoon aan het vuur, vluchtte reeds bij het begin, de anderen toonden zich moedig, doch de kommandant kon met zijn klein troepje boeren, Hollanders en eenige Duitschers weinig uitrichten tegen de groote overmacht; tot het laatst hielden zij stand, doch de derde charge der lanciers werd hun te machtig en zij vluchtten zoo goed zij konden. Witte vlag werd niet geheschen, daardoor kregen velen een schot in den rug, anderen liepen tegen de lanciers in, doch werden doodgestoken, ook al riepen zij uit, dat zij zich overgaven; een deel der lanciers was minder hardvochtig en nam verscheidenen mee als gevangenen, die zij den volgenden morgen medevoerden naar Ladysmith,

denzelfden Zondagmorgen, dat er ook te Pretoria gevangenen waren binnengeleid.

De Transvaalsche Regeering had de namen van de overledenen opgevraagd, maar de verkregen opgave was zoo onduidelijk, dat niemand er wijs uit kon worden en ieder zich met de hoop mocht vleien, dat de vermiste vader, zoon of broeder er onder zou wezen.

Zoo ging het ook bij de familie Van der Velde. Tonia, die opgewekt uit Johannesburg was gekomen, had spoedig het droeve nieuws vernomen en dankbaar voor de uitnoodiging en innig gehecht aan haar lieve tante Mien, zat zij uren lang bij de treurende, om haar te troosten en moed in te spreken. Waarom moest juist hun Arnold gesneuveld zijn, troostte zij met liefderijke stem. Stond niet de naam De Belten op de lijst en kon dat niet Van der Velde moeten wezen? Een De Belten bestond er immers niet? Met een hoopvol glimlachje keek de bedroefde moeder dan voor een oogenblikje op, om spoedig weder terug te zinken in haar vertwijfelende smart.

Den volgenden dag kwam er, hoewel geen volledige, toch eene verbeterde lijst van de namen der gevangenen, maar Frederik besloot, in overleg met zijnen vader, dat voor zijne moeder te verzwijgen, daar de naam van Arnold er niet op voorkwam. Het gemis aan een Informatie-bureau werd ernstig gevoeld en de Regeering, in overleg

met Professor Molengraaff, begon plannen te maken, daarin te voorzien.

't Werd intusschen Woensdagmorgen en nog altijd bleef men zonder bericht. Mevrouw Van der Velde werd de spanning te zwaar. Tonia, die voortdurend in hare nabijheid was, kreeg zorg in den toestand; zij zag in, als er niet gauw zekerheid kwam, dat eene ernstige ziekte daarvan het gevolg zou worden. „Zal ik u wat voorlezen, tante?” vroeg zij, haar met medelijden aankijkende.

„Neen kind,” was het antwoord, „laat mij liever denken.” En met het portret van haar zoon steeds voor zich, bleef zij urenlang staren in de ijle ruimte, peinzende over haar lieveling, die misschien gewond of dood daarginds ter neder lag.

Hier werden zij gestoord door eenige snelle, driftige stappen in de gang, de deur werd open geworpen en met een telegram in de hand stapte Frederik opgewonden binnen. Hij hield het papier in de hoogte en in ademlooze vervoering en met stralende blikken, waaruit men kon zien, hoe ook hij in spanning verkeerd had, riep hij onstuimig uit: „Moeder, lieve moeder! Onze Arnold leeft!”

Zij vloog op, en met gevouwen handen haar blikken opwaarts slaande, nam zij bevende het telegram aan, dat luidde: „Ik ben gewond, kom spoedig te Pretoria.” O, die woorden. Zij kon ze niet genoeg lezen. Wat Frederik en Tonia tegen haar zeiden verstond zij de eerste oogenblikken

niet, maar zij voelde, zij was gelukkig, innig gelukkig en met stralende blikken keek zij om zich heen, alsof zij uit een benauwden droom ontwaakt was.

De ambulance-trein werd dien Vrijdagavond verwacht. Er kwamen acht patienten mee. Ze waren met een dertigtal op reis gegaan, maar de meesten hadden er de voorkeur aan gegeven, om bij hunne familie verzorgd te worden, al lagen de boerenhofsteden afgelegen en waren de gewonden er zeker van daar zonder verdere geneeskundige hulp te moeten blijven. Ook Arnold werd mee naar huis genomen, hij had twee lanssteken in zijne zij en een lichte kogelwond. De moeder herkende haren levenslustigen jongen bijna niet meer; haar zoon, die tien dagen geleden vol levensmoed en opgewektheid het huis uitstapte, nu met teedere omzichtigheid door den vader er weder moest ingedragen worden.

Na twee weken van liefdevolle verzorging mocht Arnold voor het eerst in den familiekring verschijnen. Het was een vreugdedag in huis en allen zaten om hem heen, aandachtig luisterende naar de geschiedenis van zijne lotgevallen.

„Vader, ik heb goed mijn plicht gedaan,” begon Arnold, terwijl een trek van waar geluk zich over zijn gelaat verspreidde. „Ik ben tot het laatst bij den generaal gebleven, maar mijn geweer was stuk gesprongen en toen ik in wanhoop rondkeek,

wat ik aan moest vangen, zag ik, dat de meesten al weg waren. Ik kroop naar het klompje menschen waar de generaal bij was en vroeg, wat ik doen moest. Loop maar, jongen, was het antwoord en ik ging. O, moeder, dien tocht, dien verschrikkelijken tocht, zal ik dien ooit vergeten?" Hij hield gedurende een paar seconden de hand voor de oogen en vervolgde toen diep ademend: „Onder een voortdurenden kogelregen liep ik voort, mijn paard zag ik nergens, en mijn schouder, dien ik eerst niet gevoeld had, begon mij ernstig pijn te doen.”

„Wist ge dan niet, dat gij gewond waart?" viel Frederik hem in de rede.

„Neen," antwoordde Arnold, „ik had daar niets van gevoeld en had mijzelve al geluk gewenscht, dat ik er zoo goed af was gekomen. Ik was echter nu in wanhoop," vervolgde hij, „bevond mij in een streek waar ik geen weg wist, hoorde nog in de verte schieten en moest ieder oogenblik vreezen door den vijand te worden tegengehouden. Het geluk scheen mij evenwel gunstig, want niet ver van mij zag ik een ruiteloos paard loopen. Het op te vangen en in den zadel te springen was bijna even gauw gedaan als gedacht; ik vloog er van door en zei bij mijzelf: knap is de man, die mij nu nog inhaalt. Daar hoorde ik mij plotseling roepen, en mijn paard inhoudende en rondkijkende zag ik Jan Coetzee, u kent hem wel, de eenige zoon van de weduwe. Hij smeekte mij, hem mee

te nemen. Wat moest ik doen? Ik voelde neiging er van door te gaan, doch ik dacht aan zijne moeder en had hem altijd mogen lijden, omdat hij nooit op de Hollanders schold. Ik hield daarom stil, kreeg hem met moeite op het paard, want hij was ernstig gewond en stond verbazend veel pijn uit. Het paard scheen die twee ruiters een vreemden last te vinden en wou eerst niet verder, maar langzamerhand begon het toch te draven, en juist toen ik een beetje geruster ging worden zagen wij in de verte twee lanciers op ons afkomen. Als we kans krijgen, zei Jan, dan val ons neer en hou ons dood. Nauwelijks had hij uitgesproken, of de kogels floten om ons heen. Een er van trof het paard dat struikelde en ons er af gooide. Hou dood nou, zei Jan, en ik bleef liggen, zooals ik lag, met de oogen naar den grond en mijn armen uitgestrekt aan weerskanten. De twee ruiters kwamen nader en de een zei tot den ander: daar liggen zij nou, allebei zoo dood als een pier! Dat is nog de vraag, hernam de ander, let us try. Het was een oogenblik stil; zij stegen niet van hunne paarden en ik hoopte reeds, dat zij voorbij zouden gaan. Daar voelde ik een korte scherpe pijn in mijne zij en hoorde tegelijkertijd een zacht gekreun van Jan. O, moeder, die seconden, het leken wel uren, ik lag geheel verstijfd en al had ik beweging willen maken, op dat oogenblik kon ik het niet. Hoe lang ik daar ben blijven liggen

weet ik niet. Toen ik opstond, begon het al donker te worden en waren de lanciers verdwenen. Mijn eerste werk was naar Coetsee rond te kijken. Het leek mij alsof hij sliep. Hij lag op zijn rug met zijn rechterarm langs zijn zij en de linker zijwaarts uitgestrekt. Ik riep hem herhaalde malen met angstige stem, maar tevergeefs, de arme jongen had een lanssteek in zijn hart gekregen, hij was dood, en moeder, ik werd bang, ik weet niet waarvoor of voor wie, maar ik werd bang. Ik vluchtte voort, alsof ik nimmer meer tot stilstand zou komen en pijn aan mijne voeten voelde ik niet. Wat ik op mijn weg voorbij rende, ik zag het niet, ik wilde weg, weg, altijd verder weg van al het akelige, dat achter mij lag. Doch mijn vaart werd gestuit, want ik stortte naar beneden en voelde, dat ik in het water lag. Ik sukkelde naar den kant, en daar bleef ik liggen, urenlang bleef ik liggen, want dat heerlijke water deed mij zoo goed. Ik hoorde nog menschen voorbij rijden, maar zij spraken Engelsch en ik hield mij stil; later kroop ik er uit en ben vermoeid, verkleumd en nat als ik was, heerlijk in slaap gevallen."

Hij hield even op, om allen in het rond een knikje toe te werpen, toen hij zag hoe hunne oogen vochtig waren geworden.

„Midden in den nacht werd ik wakker," vervolgde hij op meer opgewekten toon, „en wilde ik verder loopen, maar ik voelde mij te zwak en wist boven-

dien niet waar het Noorden was. De maan, die mij had kunnen helpen, was er niet en zoo bleef ik kalm liggen tot den morgenstond. Toen zag ik tot mijn geluk een kaffer, hij bracht mij in zijn kraal, waar ik mieliepap en koffie kreeg, en wees mij den weg naar een boerenplaats, waar goede menschen woonden, naar hij zei. In moest langen tijd loopen voor ik daar was, want het ging stapje voor stapje en telkens moest ik stilhouden van de hevige pijn. De juffrouw van de boerderij bemerkte mij spoedig en was dadelijk bereid, mij te helpen. Zij verbond mijne wonden zoo goed als zij kon, vertelde mij het heuchlijke nieuws van Dundee, liet mij eten en bracht mij naar bed. Twee dagen heb ik daar gelegen, was meest buiten bewustzijn en had hevige koorts. Toen ik weder bijkwam, wilde ik dadelijk weg, want ik begreep, hoe ongerust gij u over mij zoudt maken. Ik kon nog niet loopen en hun karretje bracht mij naar Newcastle; ik wilde betalen, maar dat mocht niet, Potgieter noch zijne vrouw wilde daar iets van weten, ik bedankte hen vriendelijk voor al hun goede zorgen en werd te Newcastle opgenomen in het hospitaal; daarop werd het u bekend gemaakt en toen was alles recht, eindigde Arnold, terwijl hij om zich heen keek met blikken, waarin reeds weder een vonkje van den ouden levenslust begon door te schemeren."

Er volgde een oogenblik van stilte. Allen voel-

den zich aangedaan door het treffende verhaal van zijne lotgevallen en met liefde, bewondering en verbazing den kalmen spreker beschouwende, waarin zij niet dan met moeite den opgewonden knaap van vroeger herkenden, gevoelden zij, dat deze treurige ervaringen hem in korten tijd tot man hadden gestempeld.

„En hoe is het met de anderen gegaan?” vroeg Arnold, het stilzwijgen afbrekende.

Men moest hem veel treurigs mededeelen. Ruim zestig van zijne medestrijders waren gewond en een en dertig gedood, waaronder ook behoorden Dr. Coster, een van de mannen, op wien Holland terecht trotsch kon zijn en Secretaris De Jonge, die zich altijd gewijd had aan het Transvaalsch onderwijs en voor zijn principe zelfs zijne betrekking in de waagschaal had gesteld. Beiden waren gesneuveld in het begin van den strijd voor recht en waarheid. Verder waren 185 man krijgsgevangen gemaakt, waaronder ook zijn vriend Willem van Dijk.

„Ik denk, hij heeft je geschreven,” zeide Frederik, terwijl hij opstond om den brief te halen, die aan zijn broeder geadresseerd was. Zijne veronderstelling bleek juist te zijn en Arnold las overluid:

8 November '99.

Amice!

Het doet mij genoegen, dat ik je nog onder de levenden mag rekenen. Het heeft verschei-

dene dagen geduurd, voor ik dit te weten ben gekomen. Onze afspraak was, dat ik je ouders op de hoogte zou houden van je lotgevallen, maar wij hebben in 't gevecht niets van elkander gemerkt en zoo wist ik niet, wat te schrijven. Is het waar, dat ge zwaar gewond werd? Laat mij spoedig wat van je hooren, doch schrijf niet over politiek, want dan krijg ik den brief niet in handen. Ik ben er zonder wond afgekomen en mijn gevangenneming was te wijten aan eigen onvoorzichtigheid. Ik was een flink eind van het slagveld verwijderd, toen ik, de zon was reeds onder, drie mannen in een droge sloot zag zitten. Ik meende niet anders of het waren van de onzen, en er recht op afgaande, riep ik uit: Hola, vrienden, ben jullie ook ontsnapt? Zij sprongen op, en tot mijn schrik zag ik dat het Engelschen waren. Toegeven was het eenige en zoo werd ik gebracht naar een tent, waar velen der onzen gevangen lagen. Naderhand begonnen de wachten te drinken en konden er eenigen ontsnappen; zij rukten een der pinnen uit den grond en kropen zoo uit de tent. Het werd helaas gauw ontdekt en ik, arme, kreeg geen kans. In Ladysmith werden wij door de zwarten uitgejouwd, maar niet door de Engelschen. Op reis van Durban naar Kaapstad hadden wij het tamelijk hard, maar nu is het veel beter. Wij zitten op een boot, die drie

mijl van het strand ligt; de eerste dagen genoot ik van de zee, want in Transvaal zien wij niet veel water, doch thans verlangen wij allen naar het land, waar ruimte is om beweging te kunnen maken. De behandeling is anders vrij goed; alle dagen mogen wij van twaalf tot vier uur bezoek ontvangen, er komt helaas niemand voor mij. Van de versnaperingen, die zij meebrengen, krijgt ieder zijn deel en op het dek, dat wij zelf schoonhouden, mogen wij rooken, zooveel wij willen. Tot nu toe worden wij niet voorzien van kleeren en als ik mijn goed uitwasch, wat een heel ongewoon werkje voor mij is, heb ik een deken om mij heen geslagen. Hoe lang zal die oorlog nog duren? Bij het begin verlang ik reeds naar het einde.

Salut. Het ga je goed.

Je vriend,

WILLEM VAN DIJK.

Arnold wenschte den brief dadelijk te beantwoorden; niemand zag er bezwaar in en zoo gebeurde dit.

Over de toekomst verreed men de eerste dagen te spreken, doch wat Van der Velde gevreesd had, gebeurde. Toen Arnold zoover hersteld was, dat hij rond kon loopen, begon hij er over te praten, zich weder bij een Kommando te voegen. In Pretoria verveelde het hem geducht, niet één

van zijn vrienden die in de stad was, en de menschen, welke hem op straat aanhielden, voortdurend hetzelfde verhaal te moeten doen, noopte hem, veel thuis te zitten. Daarbij kwam dat de oorlogsberichten gunstig werden. Ladysmith, Kimbetley en Mafeking waren door de boeren omsingeld geworden, en lijdelijk bij dat alles toezien, was hem onmogelijk. Hij wilde zich gaarne bij generaal Cronjé aansluiten en na ernstig beraad met zijnen vader, stelde hij alle pogingen in het werk, om zijne moeder met dat voornemen te verzoenen.

Hij riep daartoe de hulp van Frederik en Tonia in en hun vereenigd optreden had eindelijk ten gevolge, dat mevrouw Van der Velde zich bij het plan nederlegde. Zij had liever gezien, dat hij zich als zoovele anderen aanbodde de gevangenen te bewaken, maar de avontuurlijke geest van Arnold kon daar geen voldoening in vinden. „Die menschen behoeven niet bewaakt te worden,” betuigde hij lachend; „voor de officieren wordt zorg genoeg gedragen en de soldaten zijn veel te blij, dat zij rustig en wel hier zitten.”

„Zeg dat niet,” hernam Tonia, met een zweem van wrevel in hare stem, „er hebben nog pas twee geprobeerd, om weg te loopen.”

„Dat kan zijn,” erkende Arnold, „maar ik verzeker je, dat zij wel zorg zullen dragen buiten het bereik van hun regiment te blijven, zij zijn allen bang voor een Mauserpil.”

„Wat,” riep Tonia verontwaardigd uit, „hebben zij dat getoond bij dien dapperen uitval uit Ladysmith op 30 October?”

„Zoo,” spotte Arnold, „erg dapper, zich bij een uitval te laten insluiten en dadelijk de witte vlag op te steken.”

„Zij deden het niet dadelijk,” hernam Tonia heftig, „hoe konden zij anders met zoovele dooden om zich heen en zonder ammunitie, daar hun ongedresseerde muilen, die zij pas uit Australie ontvangen hadden, er mee op den loop waren.”

Arnold wilde met woede daartegen in, maar Frederik die gaarne een einde aan dit gesprek zag, zeide kalmeerend: „Kom, windt elkaar niet zoo op; die uitval uit Ladysmith was kranig en slechts een gedeelte werd ingesloten op Nicholsons nek bij Modderspruit, wat wij voornamelijk te danken hadden aan onze artilleristen. Dezen vertoonden zich in al hun kracht; hun schatten van afstanden en hun uitstekend en snel schieten dwong zelfs den vijand bewondering af, en dat deze er een beetje ontzag voor krijgt, is niet te verwonderen.”

„Maar onder de Engelschen zullen toch ook goede schutters zijn?” Opperde Tonia, wat minder opgewonden.

„Ja,” zeide Frederik, „dat zal niemand ontkennen, maar of zij goed schieten in Engeland, dat helpt hun hier nog niet veel. De lucht is op hoog

gelegen gronden veel ijler en daardoor zien zij de voorwerpen dichter bij dan ze in werkelijkheid zijn en schatten de afstanden geheel verkeerd."

„Dat hebben zij bij Elandslaagte toch niet getoond," hield Tonia vol.

„Pardon," riep Arnold, „daar hadden ze de afstanden uitgemeten en bovendien bestonden die troepen uit soldaten, die hier al een tijdje geweest waren."

Terwijl dit gesprek gehouden werd, had mevrouw Van der Velde de kamer verlaten. Zij trachtte vertrouwd te raken met het schrikbeeld, haar zoon weder te zien vertrekken, doch dat ging niet in een oogenblik, daartoe was tijd en eenzaamheid noodig.

HOOFDSTUK IV.

Een week was voorbijgegaan; Arnold was vertrokken en men zag verlangend naar zijn eersten brief uit.

Voor Pretoria was het een treurige week geweest; verschillende gesneuvelden, waaronder ook generaal Kock, waren van het slagveld overgebracht naar de residentiestad, om onder belangstellend geleide van de inwoners naar hun laatste rustplaats gebracht te worden. Frederik, als lid

van het Hollander Corps, moest voortdurend zijn diensten daartoe leenen en daar hij zijn kantooruren had en bovendien 'snachts wacht moest houden, voelde ook hij al het zware van den oorlog. Hij was nu onlangs tot luitenant bevorderd en daardoor bestond zijn nachtelijk werk in het doorwandelen van zijn wijk om na te zien, of ieder op zijn post aanwezig was. Hij voelde geen verlangen naar het front te gaan en hoopte zeer niet opgeroepen te zullen worden. Hij had nooit roeping voor den soldatenstand gevoeld en doodschieten of doodgeschoten te worden, leek hem beide even verschrikkelijk toe.

Op een avond thuis komende van een zijner vele plichten, vernam hij, dat er een brief van Arnold was. Hij zag de familie opgewekt om de tafel zitten; zijn vader met Tonia aan het schaken en mevrouw Van der Velde bezig met naaiwerk. Hij begreep dus, dat de brief geen slechte tijding bevatte en was weldra in de lezing verdiept.

MAFEKING, 22 Nov. '99.

Lieve Ouders, Broer en Nicht!

Wat is het hier vervelend! Zoo had ik het mij nooit voorgesteld. Wij hebben niets te doen en indien alles blijft zooals het is, zal het dorp nog maanden weerstand bieden. De boeren hebben gelijk; zij zeggen zelf, de belegering

van vestingen ken ons nie. Van stormen willen de lui niets weten; Moeder behoeft dus niet bang te zijn, dat ik hier doodgeschoten zal worden, daar bestaat vooreerst geen gevaar voor. Ons kommando ligt ten zuiden van de plaats; het is een van de vele, doch er is geen voeling tusschen de lagers, ieder werkt voor eigen rekening en de fortjes, die er gebouwd zijn, liggen op verbazenden afstand van elkander.

Baden-Powell zendt generaal Snijman telkens parmantige briefjes; de man heeft het ook zwaar in zijn ingesloten dorp. Den dag brengen zij voor het grootste deel in de loopgraven door, voelen alleen 's nachts zich veilig en ook Zondags, want zij weten, dat de boeren dien als een rustdag eerbiedigen. Zoodra wij beginnen te schieten, klinkt er voor de bom nog neer kan vallen, een hard sein en alle inwoners verdwijnen dan als mollen onder den grond. Ik wil ze daarom niet laf noemen, hoor Tonia, want uitvallen en fortten verdedigen doen zij waarlijk op een heldhaftige wijze. Zoo hebben zij ook Vrijdagnacht een uitval beproefd. Het was erg donker en zij waren bij ons, voor wij iets gemerkt hadden. In de verwarring raakte een onzer burgers tusschen hen in en werd door onze eigen menschen doodgeschoten. De vijand chargeerde met bajonetten, doch onze Mausers zorgden wel, dat zij niet te dichtbij konden

komen. Zij kregen verscheidene dooden en hadden veel gewonden, want het gekerm was vreeselijk. Juist op dienzelfden morgen ontplotten de vijandelijke dinamietmijnen; de Scandinaviërs hadden ze ontdekt en in brand gestoken. Ze gaven een geweldigen knal, maar richtten geen schade aan. Van gepantserde treinen bemerkten wij weinig meer; de eerste hebben wij vastgekeerd door de rails op te breken en gelegenheid tot herstellen geven wij natuurlijk niet.

Generaal Cronjé pruttelt, dat hij hier zoo werkeloos moet blijven liggen. Zoo nu en dan gooit hij een bom in de vesting, doch veel meer doet hij niet. Hij is anders een flink man; ik wil u daar een staaltje van vertellen. Hij was met enkele personen aan het verkennen van den omtrek, ging boven op een klip zitten, toen de Engelschen hem opmerkten en dadelijk op hem begonnen te schieten. Juist zagen de boeren melkkoeien grazen. „Ga jullie die nou haal,” beval de generaal „en dan zal ik hier blij zitten, om die kogels op te vang, het is nou toch op mij gemunt”. Zij vonden dat gevaarlijk genoeg voor hun kommandant, doch toen deze hen troostte: „Hij kan een kogel toch niet raak skiet!” gingen zij het bevel ten uitvoer brengen. Lang bleven de Engelschen doorschieten op de onverschillige gedaante, die

daar zoo uittartend op die klip bleef zitten. Zij zagen daardoor niet, hoe hunne koeien werden weggedreven en merkten dit pas, toen de generaal met een groetende handbeweging naar den kant van hun fort opstond en zich weer bij zijn mannen voegde.

Daar komt een rapport in. Hoera! Een goede tijding! Wij gaan naar het Zuiden! De Engelschen willen Kimberley ontzetten en Cronjé's mannen moeten dat verhinderen. Hoera! Driewerf hoera! Lang zullen de Rooibaatjes leven!

Uw Zoon,

ARNOLD.

Frederik kon niet nalaten te lachen om dat vroolijke einde en alsof zijne moeder daarop gewacht had, zeide zij: „Wat denkt ge daarvan, Frederik?”

„Hoe bedoelt u, moeder; dat opgewonden slot? Hij schrijft goed, vind u niet?”

„Ja, heel goed,” hernam zij met een zucht, „maar hoe ver trekt hij weg, en welke gevaren loopt hij wellicht weer?”

Haar zoon wist hierop weinig te antwoorden, maar blij eenige afleiding te kunnen bezorgen, haalde hij een brief te voorschijn, dien hij van een vriend ontvangen had, welke bij de belegeraars van Ladysmith was.

„Zal ik u dien voorlezen, moeder?” vroeg hij.

„Toe, wacht dan even,” riep Tonia, „het spel is juist uit, nog drie zetten!”

„Nog twee,” riep Van der Velde, „ziedaar mat!”

Zij behoefde niet lang te denken, had slechts den koning en twee pionnen over, verzette het eerste stuk een naar links, waarop Van der Velde, terwijl hij zijn kasteel een rij naar voren schoof, triomphantelijk kon uitroepen: „Schaakmat”!

Men zette zich daarop tot luisteren neer.

LADYSMITH, 23 Nov. '99.

Beste Vriend!

Gij hebt mij gevraagd om een geregeld verslag van de toestanden alhier. Ik wil dit gaarne doen, al zal ik misschien nieuws verkondigen, dat ge reeds uit de couranten vernomen hebt.

Ladysmith is nu geheel ingesloten, zooals je weet. Na hún vergeefschen uitval van 30 Oct. heeft de vijand eene defensieve stelling ingenomen nabij de stad op een hoog randje, dat wij Platkop noemen, en onder bescherming van kanonnen, die daar geplaatst zijn, wat wij tusschen twee haakjes nooit hadden moeten toelaten, kunnen zij nu trachten zich er doorheen te slaan. Generaal White heeft de verwijdering van vrouwen en kinderen verzocht en generaal Joubert, die meende, dat dit immer geschiedde, stond het toe. Die misplaatste goedheid zal het

beleg vrij wat langer doen duren. Wij hebben hier de eerste dagen een leelijk koopje gehad. Wij waren bezig het spoor naar Ladysmith op te breken, toen een rapportganger kwam met het bevel, dat dit nagelaten moest worden, de generaal had het verboden. Wij geloofden het ongelukkig en lieten stil toe, dat er van alles in de belegerde stad werd binnengebracht. Toen zij echter met marine-kanonnen begonnen, werd het ons te erg; wij braken de rails op en stuurden daarvan bericht aan den Generaal, die nog steeds te Dannhauser was. Hij toonde zich geheel verbaasd. dat dit niet eerder geschied was. Wat bleek thans? Dat de rapportganger, waarschijnlijk een Natalsche boer, naar ons toegezonden was door. . . generaal White. Tableau!

3 November had de tweede uitval van den vijand plaats. Zij trokken naar den kant van de Vrijstaters, die zich onverwacht met zeshonderd man gesteld zagen tegenover vierduizend Engelschen, die vier batterijen in het vuur brachten en drie groote stukken belegeringsgeschut. Het Fransch kanon heeft ons toen goede hulp verleend: het schoot over Ladysmith heen te midden van den vijand en zoo gelukte het aan de Vrijstaters, om stand te houden tot ons Pretoria-kommando te hulp kwam. Hun generaal wordt zeer geroemd; ge moogt ze wel uit elkaar houden, de beide Cronjé's.

16 November hebben wij een gepantserden trein uit het zuiden vastgekeerd. Toen hij ontspoorde, bleven de soldaten aanhoudend doorschieten met de kanonnen, waardoor de boeren niet naderbij konden komen en moesten toelaten, dat een deel van den trein naar Estcourt terugspoorde. Toch kregen wij nog 26 gevangenen.

Twee dagen later werd de derde uitval beproefd. Zij waren in aantal eenige malen sterker dan wij, maar als altijd behielden wij onze posities, vooral door den flinken steun van onze artillerie. Generaal White schijnt hulp uit het Zuiden te verwachten, doch de rapportganger, dien wij hebben opgevangen, bracht het bericht, dat hij zich staande moest zien te houden, tot er troepen van Durban kwamen, daar wordt zeker mee bedoeld van Engeland. Een overlooper vertelde ons gisteren, dat er typhus en dysenterie heerschte in de ingesloten stad en dat er een ondragelijke stank begon te ontstaan door de vele doode beesten, die door onze bommen getroffen, bij hoopen neervallen. Wij beginnen hier last van vliegen te krijgen; zij komen zeker op die geraamten af. Verder gaat het ons naar wensch; ons commissariaat is goed in orde en zoolang wij uitvallen mogen afslaan, blijft ieder opgewekt.

Vaarwel! Mijne groeten aan de huisgenooten!

ALFRED WOOD.

„Wat een Engelsche naam,” hernam Tonia, terwijl zij opstond om een kopje thee voor den voorlezer in te schenken.

„'t Is ook een Engelschman,” bevestigde Frederik kalm, „maar ge kunt uit zijn schrijven bemerken, dat hij geheel Transvaler is geworden.”

„Hollander, bedoelt ge?” viel Tonia in.

„Neen, zoo wenscht hij volstrekt niet te heeten,” betuigde Frederik, „evenmin als een boer dat wil; dien kunt gij niet meer beledigen, dan door te vertellen, dat hij Hollander is.”

„Maar Transvaler of Hollander, hij blijft toch Engelschman,” hield Tonia vol „en ik kan mij niet begrijpen, hoe hij tegen zijn landgenooten wil strijden.”

„Hij heeft Transvaal lief gekregen,” verklaarde Frederik. „Hij is hier op jeugdigen leeftijd gekomen, verloor vroeg zijn vader, werd door zijne moeder op eene kosteloze school gedaan, leerde dus Hollandsch, verleende zijne hulp bij den Jameson-inal, werd daardoor vol burger, verloofde zich met een Hollandsch meisje en toont nu door zijne daden, dat hij de handelingen van Engeland afkeurt.”

„Zit Jameson niet in Ladysmith?” vroeg mevrouw Van der Velde, die vond, dat het gesprek op een gevaarlijk terrein gekomen was.

Frederik knikte en Tonia, dankbaar voor de afleiding viel daarop dadelijk in: „Wat zullen de

boeren blij zijn, als ze dien gevangen hebben, hij zal wel in den diepsten kerker gestort worden."

„Daarin vergist ge je zeer," hernam Van der Velde, terwijl hij haar glimlachend aankeek. „Als wij Jameson hebben, behooren wij hem op onze handen door Pretoria te dragen met eenige voorrijders, die uitroepen: „Ziehier de man aan wien wij te danken hebben, dat wij goed gewapend zijn; dat voorspoed en zegen zijn deel moge worden!"

„Maar oom!" riep Tonia, ten hoogste verbaasd.

„Zeker, kind," betuigde hij op beslissenden toon. „Vóór den beruchten Jameson-inval waren hier weinig wapenen aanwezig en onze artillerie betekende niets, maar na dien tijd heeft onze President gezorgd, dat alles ingevoerd werd, ook al bromde het volk en al vond de Generaal het onnoodig. Die inval was voor het Hoofd van onzen Staat een wenk van hooger hand, en daarom, dank zij het werktuig, dat zich daartoe geleend heeft."

„De oorlog ontwikkelt zich gelukkig heel anders dan de meesten gedacht hebben," zeide mevrouw Van der Velde. „Hoe velen zijn niet naar Durban en Kaapstad gevlucht, die nu gaarne hier zouden zitten."

„Zij dachten immers," zei Frederik op spotachtigen toon, terwijl een trek van groote voldoening zich over zijn gelaat verspreidde, „dat het slechts een wandeling naar Pretoria zou wezen:

de brieven, die hier kwamen voor officieren, welke nauwelijks uitgezield waren, zijn bewijs genoeg daarvoor, maar zij leeren het anders beschouwen. In Natal beginnen de Engelschen reeds haat te gevoelen tegen de kapitalisten, die de oorzaak van alles zijn."

„Zij hebben het daar ook hard," merkte Mevrouw medelijdend aan.

„Ja," stemde Frederik toe, „zij ervaren alle lasten van den oorlog, hebben zelfs geen vrijheid van drukpers op 't oogenblik, want het oorlogsnieuws wordt gecensureerd door de militaire autoriteiten en zij noemen het de ironie van het noodlot, een oorlog ondernomen te hebben als een protest tegen Transvaalsche methoden, waaronder was het muilbanden der pers en als een gevolg den muilband nu verplaatst te zien naar hun eigen bodem."

Van der Velde lachte. „Niemand die zich meer misrekend heeft dan Engeland zelf," hernam hij. „De Delagoa-baai open, de goudmijnen beheerd van Gouvernementswege, de uitlanders zich scharend aan den kant der boeren, ammunitie gemaakt in Transvaal, de Vrijstaat aan onze zij... zouden zij den oorlog niet vermeden hebben, als zij dat hadden kunnen bedenken?"

„Transvaal toont nu pas wat het kan!" zei Frederik op bewonderenden toon. „Er is zelfs rookeloos kruit verkregen. De machine, die er voor noodig was, is door een firma te Pretoria

samengesteld geworden, doch zij hebben aan het front weinig idee van de moeilijkheid van dat werk, want er werd gewoonweg gezegd: als nu de machine in een paar dagen niet klaar was, zouden zij het aan een ander opdragen; N.B. of het kinderwerk is!"

„De bommen, die hier gemaakt worden,” verklaarde Tonia, „moeten nog beter barsten dan die uit Europa komen.”

„Misschien dat een zeereis hun kwaad doet,” merkte mevrouw Van der Velde aan, terwijl zij de jas bekeek, waaraan zij bezig was de laatste hand te leggen. Zij maakte, als alle vrouwen van de verschillende dorpen, baadjes voor de burgers in het veld, en al viel dat ongewone werk aan menigeen zwaar, de gedachte hoeveel zwaarder de mannen, broeders of zonen het buiten in het veld hadden, deed elk moedig er mee voortgaan.

Tonia, die intusschen ook zoo'n baadje te voorschijn gehaald had, zeide zuchtend, denkende aan den vriend van wien zij niets zou hooren gedurende den oorlog: „Hoe lang zal deze verschrikkelijke tijd nog duren?”

„Wij zijn pas aan 't begin,” gaf haar oom ten antwoord, „en reeds nu ziet men vreemde dingen voorvallen; zoo willen o. a. generaal Joubert en zijn vrouw scheiden.”

„Wat!” riep mevrouw Van der Velde verbaasd. „Die oude luidjes, willen die van elkander af?”

„Ja,” bevestigde Frederik, „ik heb dat ook gehoord.”

Tonia, die de spottende gezichten der twee heeren niet al te best vertrouwde, waarschuwde met opgeheven vinger: „Pas op, oom, het verspreiden van onware geruchten is sedert gisteren strafbaar gesteld!”

„Maar wat is dan toch de reden!” onderzocht mevrouw Van der Velde, die, druk met haar werk, van den weinigen ernst harer omgeving niets bemerkte had.

„Wel, twee vrouwen mag men er niet op nahouden,” zeide Van der Velde laconisch, „en de Generaal wil immers Lady Smith hebben.”

Verrast keek mevrouw Van der Velde op om daarop dadelijk met schalkschen blik te vragen: „En gaat zij dan naar Harry Smith om daar troost te zoeken?”

Door allen werd hierop hartelijk gelachen en zooging pratende en werkende de avond weder om.

HOOFDSTUK V.

Het was 27 November. De menschen keken ernstig; er waren de laatste dagen voortdurend berichten ingekomen, die minder gunstig waren. Twee keeren reeds was het Lord Metheun bij

Klumberley gelukt een weinig naar voren te dringen en al verloren de burgers den moed niet en had ieder zijn hoop gevestigd op de tijdige aankomst van generaal Cronjé, het bericht, dat de kaffers bij Derdepoort waren ingevallen, bracht nu ook bij de moedigsten een zweem van angst te weeg. Vele vrouwen van Rustenburg en omstreken kwamen naar Pretoria en Johannesburg gevluht, doch zij wenschten weder te keeren naar eigen huis en hof, want zij bewerkten immers den grond, gedwongen door de afwezigheid hunner echtgenooten en moesten zij het gezaaide, dat zoo mooi opkwam, thans overlaten aan de vernielzucht der kaffers? Laat een commando ons beschermen en wij gaan terug! verklaarden zij.

De Regeering riep dadelijk een aantal burgers op, en velen met Mauser en patronen gewapend, zag men nu in groote haast hunne inkoop doen.

Mevrouw Van der Velde, die een oogenblik vrees had gekoesterd, dat haar man of zoon daaronder zouden hooren, werd bij hunne tehuiskomst gerustgesteld en was nu in levendig gesprek over den treurigen toestand. Tonia, in een hoek der kamer gezeten, somber voor zich uitkijkende, mengde zich niet in 't discours. Het viel haar zoo hard te moeten gelooven, dat de Engelschen de kaffers wapenden en gemeenschappelijk met hen optraden. Zij had altijd een groote vereering voor de Engelsche natie gevoeld, maar moest zij

niet langzamerhand de boeren in hun afschuw en hun haat gelijk gaan geven?

„De kaffers werden gedwongen tegen ons op te trekken,” vertelde Frederik. „Alle zwarte gevangenen die wij hebben, verklaarden, dat zij eerst onwillig waren.”

„Als dat waar is,” opperde mevrouw Van der Velde, „dan begrijp ik niet, waarom zij geen hulp van de Boeren inriepen.”

„Kafferpolitiek!” zei haar man, die het evenmin begreep.

„Kan het niet wezen,” vroeg mevrouw, „dat de hooge autoriteiten er niets van wisten en het slechts de blanke politie was, die hen opgestookt heeft?”

Tonia zond haar van uit het hoekje een dankbaren blik toe.

„’t Zou wat,” bromde Van der Velde; „een week na het uitbreken van den oorlog werden reeds alle kaffers van Linchoe’s stam gewapend en dit kan de politie toch niet uit eigen beweging doen. Het zijn er 6000, geen klein beetje, en het zijn bovendien de beste vechtkaffers van het geheele protectoraat.”

„’t Is immers bekend,” hernam Frederik, „dat de Engelschen ons witte kaffers noemen en dat zij daar nu zwarte tegenover zenden, is niet meer dan natuurlijk.”

Zijne moeder slaakte een diepen zucht. „Zijn

er velen van de onzen gevallen?" vroeg zij deelnemend.

„Er staat een goed verslag in de courant; ik wil u dat wel voorlezen!" antwoordde haar zoon.

Dit werd dadelijk aangenomen; zij haalde haar werk voor den dag en allen zetten zich tot luisteren neer. Het was een ingezonden stuk van den veldkornet van Derdepoort.

„Op den 25^{en} November," schreef hij, „bij het aanbreeken van den dag, werden wij gewekt door het geraas van een Maxim. Daar wij dit geluid nooit gehoord hadden, wisten wij eerst niet wat het was, doch bij het tweede salvo waren wij allen op de been. Toen wij rondkeken, ontdekten wij den vijand op een flinken afstand. Aan de overzijde van de rivier was hun kanon opgesteld en 300 Engelsche ruiters stonden daar omheen. Allen waren met Lee-Metford geweren gewapend. Onze kommandant liet ons dadelijk drie posities innemen; een er van was op den bergrug, die doorsneden wordt door de rivier en de zoogenaamde Derdepoort vormt; op twee heuvels aan weerskanten werden de overige burgers geplaatst. Wij waren slechts met vijftig man, waarvan acht wegvluchtten, en kanonnen hadden wij niet. Onze posities waren echter goed, want vuurde de Maxim op het eerste kopje, dan werd hij door de twee anderen onder kruisvuur genomen en keerde hij zich om, dan kreeg hij de Mauserpillen van de

beide eersten. Kommandant Kirschen reed voortdurend van de eene positie naar de andere, om ons moed in te spreken en stand te houden. Twintig minuten hielden de Engelschen dapper ons geweervuur uit, toen vluchtten zij wild en door elkander, lieten zelfs hun Maxim in den steek, wat wij eerst te weten kwamen, nadat hunne zwarte bondgenooten dat weder aan de roode helden hadden teruggegeven. Dadelijk na de vlucht blies een hoorn, en zagen wij de kaffers van alle kanten opdagen. Er waren zeker 4000, alle gewapend met Martini Henri's of voorladers. Wij hielden stand, want voor een kaffer vlucht geen witmensch. Sommigen kwamen zoo nabij, dat zij aan den rand van het middelste kopje waren, voor wij hen konden doodschieten; wij vochten tegen hen tot ongeveer tien uur, toen trokken zij in wilde vlucht naar hun kafferdorp terug. Wij konden hen onmogelijk achtervolgen, daar ons aantal te gering was en wij bovendien geene paarden hadden. De Engelschen, die gevlucht waren sinds de Maxim tot zwijgen gebracht was, stonden gedurende het gevecht in lange rijen van uit de verte toe te kijken en verdwenen nu geheel. Wij hadden twee dooden en vier gewonden, maar negen man van de politie, onze voorposten, waren overvallen en voor ons gevecht reeds gedood, en de acht ontvluchten, die onwetend tegen de kaffers in waren geloopen, vonden wij eveneens vermoord. De

vrouwen bleven gespaard, en zoo gelukte het aan juffrouw Pretorius, haar zoon van veertien jaar te redden, door hem in meisjeskleeren te steken. Wel werden er twee gedood, doch dat was meer aan een ongeluk dan aan moedwil toe te schrijven. De overigen werden meegevoerd naar het kafferdorp, een tocht van vijf uren te paard, een afstand, dien zij te voet moesten afleggen, zonder eenig eten of drinken te krijgen. Zij werden later teruggezonden, velen ziek en ellendig van al die geleden ontbering. De verontwaardiging in dit district is algemeen."

„In dit district," herhaalde mevrouw Van der Velde met ontroering, „ze mogen gerust schrijven in elk district, want er zal een kreet van afschuw en walging opgaan door geheel Zuid-Afrika, zoodra dit bekend wordt."

„Het treurig feit komt de zaak der Boeren misschien ten goede," betuigde Van der Velde ernstig; „het zal de Afrikaners uit Natal en Kaapkolonie krachtig aansporen, om zich schouder aan schouder te stellen tegenover een vijand, die geen middelen, hoe gruwelijk ook, ontziet, om zijn doeleinden te bereiken."

Frederik trok een bezorgd gezicht. „Dat kan wezen," stemde hij toe, „maar vader, zullen zich nu de andere kafferstammen rustig houden? Op de Oostergrens schijnt men ook al aan het stoken te zijn, en wat dan de toekomst moet worden, valt niet te voorspellen."

„Kom Frederik,” zeide mevrouw Van der Velde bemoedigend, „scep geen zorgen voor den tijd; zoolang veertig boeren in staat zijn 4000 kaffers tegen te houden, behoeven wij de zaak niet donker in te zien.”

„Daar hebt ge gelijk in, moeder,” hernam de jonge man, terwijl hij haar een vriendelijken blik toezond. „Ik bewonder de Boeren met hunne zelfbeheersching, om onder de meest gevaarvolle omstandigheden den vijand dichtbij te laten komen, zij toonen zich in alle opzichten flinke strijders.”

„'t Is waar,” hernam Van der Velde, „de Afrikaner is geen brillante militair gelijk de Duitschers en Franschen er zoovelen hebben opgeleverd, ook heeft hij niet het karakter van den onbevreesden sportsman, zooals de Engelsche officieren er in menigte vertoonen; hij is een sobere soldatenfiguur, die echter, vertrouwend op zijn God en zijn rechtvaardige zaak, koelbloedig en oplettend blijft bij het grootste gevaar en daardoor domheden weet te vermijden, die een ander zeker begaan zou.”

Hier keek Tonia met een spottenden blik een oogwenk op. „'t Mag zijn,” beantwoordde hij die stilzwijgende tegenwerping, „dat wij in 't begin eenige fouten gemaakt hebben, doch dat kwam er minder op aan, daar hun tegenpartij hen dadelijk in blunder maken overtreffen ging.”

„De boeren houden het harde leven op het

veld flink uit," wendde mevrouw zich levendig tot haar man.

„Ik had niets anders verwacht," hernam deze. „Ge moet niet vergeten, dat de boer, landbouwer en jager van beroep, van kindsheid af gewoon is groote vermoeienissen te doorstaan. Hij gewend zich aan honger en dorst, heeft geen hinder van den regen, noch voelt het branden van de zon, gaat ter ruste, waar de dag ten einde spoedt en heeft door die levenswijze een krachtig lichaam verkregen."

Frederik knikte toestemmend. „Gelukkig dat het met de gehoorzaamheid beter gaat, dan Elands-laagte ons had doen verwachten."

„Ja," stemde zijn vader toe, „doch wel is het een zegen te noemen, dat slechts een klein gedeelte der Boeren uit dorpsmensen bestaat, want onder hen zijn verscheidenen, die onwillig en veeleischend zijn, daarbij niet gehard en lang niet zeker van hun schot. De echte Boer, die zijn kommandant liefheeft, voert zonder morren ieder bevel uit. Zijn bijbel leert hem gehoorzaamheid, en zijn persoonlijke zelfverloochening doet hem met opgewektheid het zware leven verdragen, zonder dat ontbering en ellende in staat zijn hem zijn levenslust te ontnemen."

„Zij hebben het anders moeilijk," zuchtte mevrouw, „en zullen het nog zwaarder krijgen, wat ontberingen betreft, want de koffie vermindert

dagelijks, de suiker is reeds op, het water veroorzaakt typhus en drank wordt niet verkrijgbaar gesteld. Wat moeten die armen drinken?"

„'t Is jammer genoeg," hernam mijnheer, „dat de vrees voor de sluiting der baai, de kruideniers hunne bestellingen deed intrekken en dat zij bovendien andere moeilijkheden ondervinden, vandaar dat er nu aan sommige artikelen gebrek komt."

Mevrouw schudde zorgvol het hoofd. „Verscheidene levensbehoeften zijn niet meer te krijgen en van andere is de prijs verhoogd."

„Ja, vrouw, 't is treurig, vooral daar mijn salaris zooveel percent verminderd is, doch," troostte haar echtgenoot, „wees daarom de Regeering dankbaar, dat zij de huishuur ingetrokken heeft."

„Dat ben ik ook," stemde mevrouw toe; „ik maak mij trouwens in geenen deele angstig voor de toekomst, want in geen enkel land zorgt het Gouvernement beter voor zijne onderdanen dan hier."

„Dat moest een Engelschman eens hooren," spotte mijnheer.

Daarmede was het onderhoud afgelopen en ging ieder aan zijne bezigheden.

Acht dagen verstreken zonder dat er eenig nieuws aan den politieken horizon kwam. Mevrouw Van der Velde, die gewoon was als eerste vraag

tot haar man te roepen: „Zijn er geen oorlogsberichten?” kon zich levendig voorstellen, dat het hem vervelen moest, altijd verplicht te zijn, neen te zeggen, en daarom had zij zich stilzwijgend aangewend, op zijne gelaatstrekken te lezen, of er iets bijzonders was voorgevallen. Dezen middag nu kwam hij met buitengewoon vlugge schreden het huis binnenstappen. Zijne blikken rustten met bijzondere opgewektheid op het lieve gelaat van zijne vrouw, die ongeacht de warmte en de drukkende atmosfeer toch rustig zat te werken. Zij knikte hem opgeruimd toe. „Wat hebt ge voor nieuws, man?”

„Een brief van Arnold,” was het antwoord, terwijl hij hem haar, met een vroolijken glimlach geopend overhandigde.

Zij behoefde niet te vragen of hij goed nieuws bevatte, en welgemoed was zij spoedig in de lezing verdiept.

KIMBERLEY, 8 Dec. '99.

Lieve Ouders, Broer en Nicht!

Wij zijn hier nog bij tijds aangekomen vóór een beslissenden aanval der Engelschen.

Bij Belmont is, zooals u zeker weet, 23 November een zware slag geweest. De vijand trok met een verpletterende meerderheid tegen de Boeren op, stormde verscheiden keeren, was eens zoo nabij, dat hij tot op zes tree afstands

werd teruggeschoten. De Vrijstaters onder generaal Prinsloo hielden prachtig stand, maar hun aantal was te klein voor de gevechtlijn, die zich over eene lengte van twee uur te paard uitstreckte. Zij liepen daarom gevaar, omsingeld te worden en besloten een weinig terug te trekken. De tegenpartij kon daar geen gebruik van maken, omdat het slagveld bezaaid lag met hun dooden en de levenden allen uitgeput waren. Generaal De la Rey is daarop van Kimberley te hulp gesneld en hij was niets te vroeg, want eenige uren na zijn komst begon de nieuwe aanval bij Tweerivieren, Rooilaagte of Graspan, hoe u het maar noemen wil, op 25 November 's morgens om zes uur. Tot 's middags twee uur hielden de Boeren den vijand terug, maar toen weken zij achteruit, sloegen zich door de lanciers, die reeds achter hen waren en namen stellingen in bij de Modderrivier. De Engelschen begonnen daarop de opgebroken spoorweg te herstellen en daar zij ook de brug over de rivier nog maken moesten, had Cronjé gelegenheid van Mafeking te komen. De reis was prettig, aan de stations werden wij overal met hoerageroep ontvangen en bloemen, tabak, koffie en brood in overvloed, alles voor niets, beter dan in 't begin, toen wij het zelf betalen moesten. Bij aankomst hier werden de stellingen bij de Modderrivier opge-

geven en hebben wij sterke posities ingenomen op de heuvels, die tusschen Magersfontein, Scholtznek en Spijtfontein een halven cirkel vormen. Wij kunnen thans kalm de gebeurtenissen afwachten en niemand, die moedeloos is of vrees verraadt.

Wat zegt u er van, dat ik rapportganger ben geworden? Generaal Cronjé liet mij roepen, en toen ik in zijn tent kwam, stond nog een andere man daar te wachten.

„Jullie is goede rijders?” vroeg hij.

„Ik denk zoo, Generaal,” zei ik, en de andere knikte.

„Zal jullie berichten voor mij wegbrengen?”

„Tot uw dienst, Generaal,” zei ik, en de andere knikte.

Wij kregen ieder een pakket en verdwenen. „Wie is jij?” vroeg ik aan mijn metgezel. Hij bromde, doch zei niets. „Ik is Van der Velde uit Pretoria,” probeerde ik nogmaals; „hoe is jou naam?” Hij bromde iets van Loos, Koos, Boos, . . . ik verstond het niet en heb hem nu eens bij den een en dan weer bij den anderen naam genoemd, wat hem geheel onverschillig liet.

Het was 'smiddags vier uur, toen wij op-weg gingen, en eerst te elf uur kwamen wij ter bestemder plaatse aan. In plaats van twee uur hadden wij er dus vijf uur over gereden; elk

oogenblik verdwaalden wij op de dozijnen paden en paadjes naar de verschillende lagers, eenmaal zelfs kwamen wij tot de minder aangename ontdekking, dat wij op weg waren naar het Engelsche kamp, en als de looze, booze Koos dat niet bijtijds ontdekt had, waren wij er slecht aan toe geweest. Inmiddels was de duisternis gevallen en stonden wij dicht bij het lager, plotseling voor den steilen oever van een rivier, nog drie tree verder en ik was in de diepte gerold. Koos riep mij iets toe en uit pure verbazing zijn stem te hooren, hield ik stil en werd daardoor voor een val behoed. Generaal Kolbe van het Vrijstaatsche lager nam onze depeches met eenige vriendelijke woorden in ontvangst en daarna gingen wij gezelschen in een tent, waar Koos kennissen scheen te hebben. Ik ontdekte toen twee dingen; ten eerste dat mijn tochtgenoot niet Koos, maar Roos heette, en ten tweede, dat hij een goed prater was en zelfs lachen kon.

Ik vertelde de lui de belegering van Mafeking en kreeg toen bij wijze van belooning, te hooren, hoe het om Kimberley gesteld was.

De stad is volgens hen ingesloten op eene deskundige wijze, die zelfs de bewondering wegdraagt van de militaire attachés. De verschillende fortten zijn alle in den nacht gebouwd en hun plaats is zoo goed gekozen, dat het

voor de Engelschen zeer moeilijk is om ze te treffen. Zij schieten altijd te kort of te ver en schade hebben zij nog niet aangericht. In 't begin beproefden zij verscheidene uitvallen, doch na de zware verliezen, die zij daarbij telkens leden, wagen ze zich slechts zelden meer buiten. Wordt er een enkelen keer een patrouille gezien, dan verwekt dat een groote blijdschap bij de belegeraars; ieder grijpt naar zijn geweer en de haast waarmede dit geschiedt, moet zoo groot zijn, dat de een over den ander heen tuimelt en vandaar telkens de ongelukken, die ge in de courant kunt lezen. Gewoonlijk keert de vijand met meer spoed in de stad terug dan hij ze verlaten heeft, en deze haast is grooter, naarmate hij onder het vuur onzer kanonnen komt, want de artillerie onder Albrecht schat zoo goed zijne afstanden, dat de vijanden als hazen loopen, zoodra er een enkele bom onder hen wordt geworpen, terwijl onze burgers groote kalmte, om niet te zeggen onverschilligheid aan den dag leggen voor het vijandelijke kanonvuur. Dit laat zich niet dikwijls hooren; zij schijnen weinig ammunitie te hebben en bovendien barsten de bommen slecht.

Over Rhodes wordt veel gesproken en ieder ziet met verlangen naar het oogenblik uit, dat zij hem in hun macht zullen krijgen. Hij woont

op het Sanatorium, vertelt nog altijd, dat hij zich veilig voelt als op Piccadilly, de deftige buurt van Londen, en vast rekent op ontzet. Hij moet intusschen bij den dag vermageren en als wij niet gauw zorgen, dat wij Kimberley hebben, dan is er misschien van de heele Rhodes niets meer over. Het sprookje van zijn toekomstige luchtreis gelooft niemand; hij is daar niet de man voor, hij had anders die eerste weken wel een poging tot ontvluchting kunnen wagen, toen is er kans genoeg geweest. Sommigen beweren, dat hij als Maleier vermomd, er uit is gekomen, doch dan zou de stad zich reeds overgegeven hebben, want er begint groot gebrek te heerschen, en dat is niet te verwonderen, als men in aanmerking neemt, dat er bij het uitbreken van den oorlog 35000 inwoners waren, meest zwarten, en men algemeen dacht, dat de diamantstad volkomen veilig was, waarom er dan ook vele personen uit den Vrijstaat heen vluchtten en er betrekkelijk weinig provisie werd ingeslagen. De witmenschen moeten nu op rantsoen leven; zij kregen eerst een half ons vleesch per dag, doch nu is dit gebracht op twee ons per week en het zal nog wel minder worden; de uitdeelingen in meel zijn eveneens belangrijk gedaald. De kaffers moeten voor zichzelf zorgen en het is reeds meermalen voorgekomen, dat zij ten gevolge der ontbering

dood op straat neervielen. Den laatsten tijd loopen zij in grooten getale naar ons over. Zij worden doorgelaten en naar hun kraal gestuurd of soms naar Johannesburg, waar zij in de mijnen werk willen zoeken. De burgers zijn ontevreden, dat de vlucht van die zwarten niet tegengegaan wordt; zij zeggen, het beleg zal zooveel te langer duren. Van uit Kaapstad worden nog geregeld brieven en tijdschriften naar de belegerden verzonden; gewoonlijk worden die onderschept, waardoor de menschen hier misschien beter dan enig ander kommando op de hoogte blijven van het Europeesche nieuws. Hun eigen post wordt naar de verschillende lagers gereden in een mooi postkarretje, bespannen met vier muilen, dat op den vijand is buitgemaakt. Het gebrek aan tenten wordt vergoed door huisjes, die uit zinkplaten zijn samengesteld en door gevluchte Engelsche arbeiders onbeheerd werden gelaten. Het is geen zeldzaamheid om in zoo'n huisje een stoel of een tafel te vinden, en één commando is zelfs vrij gerieflijk gehuisvest in verlaten woningen, terwijl sommigen van hen uitmuntende stallen en zelfs een enkele een badkamer heeft. De belegeraars van Kimberley genieten ten slotte de voldoening, dat zij allen op de Beers-gronden gelagerd zijn, terwijl Rhodes, de groote De Beers-bestuurder en hun aller vijand, slechts een betrekkelijk

---

klein plekje dier uitgestrekte eigendommen is toegewezen.

Voor heden vaarwel. Ik verzend den brief van hier en hoop u spoedig weer te schrijven.

Uw liefhebbende zoon,

ARNOLD.

Met een gelukkigen blik legde mevrouw Van der Velde het zoo geliefde schrift ter zijde.

„Zijt ge tevreden, vrouw?” vroeg Van der Velde, die haar stilzwijgend onder de lezing gadege-slagen had.

Zij zeide eenvoudig: „Ja, man,” en liet aan de uitdrukking van haar gelaat over, om aan te vullen, wat aan dat korte antwoord ontbrak.

HOOFDSTUK VI.

De week der groote gebeurtenissen had een aanvang genomen. Het was 10 December en tegen den namiddag ging het gerucht, dat de vijand onder generaal Gatacre bij Stormberg probeerde door te breken. Officieel werd het bevestigd, doch bijzonderheden waren nog niet bekend, en na een nacht van onrust, die aan menigeen lang was gevallen, werd geheel Pretoria in blijde stemming gebracht door het bericht, dat de Engelschen teruggeslagen waren geworden.

Ieder kon men verdiept zien in de couranten, die het volgende bevatten: De vijand beproefde gisteren met 3000 man en twaalf kanonnen een aanval op het lager der nieuwe burgers, gewezen onderdanen van hare Britsche Majesteit. Drie uren lang verdedigden deze duizend Kapenaars zich met groote dapperheid onder kommandant Olivier, toen Generaal Grobler van den Vrijstaat hen met vierhonderd man te hulp kwam. Deze nieuwe troepen vielen den vijand in den rug aan, waarop de Engelschen spoedig inzagen, dat zij het niet vol konden houden. Zij begonnen reeds terug te trekken, toen twee gepantserde treinen hulptroepen aanvoerden. Kommandant Swanepoel, die de verdediging van de plek had, waar het spoor doorliep, liet echter die treinen niet naderbij komen, waarop de vijandelijke soldaten tot een wilde vlucht oversloegen. Er ontstond groote verwarring, de Engelsche artillerie vuurde zelfs op eigen troepen, zag waarschijnlijk deze voor den vijand aan en doodde verscheidenen. Een van deze vertelde ons, hoe zwaar zij het gehad hadden: Van Vrijdagmorgen vier uur waren zij onder de wapenen geweest, hadden in open goederenwagens in gloeiende zonnehitte de reis naar Molteno moeten maken, waren dadelijk de vermoeiende nachtmarsch begonnen, die geduurd had van 's avonds tien uur tot 's morgens zes uur, hadden vervolgens tot negen uur in het vuur gestaan, zonder tot den

vijand te kunnen doordringen, waarna zij onder scherp artillerie-vuur dien ongelukkigen terugtocht begonnen, waar vijf honderd man door kommandant Olivier werden vastgekeerd en gevangen genomen. Ook werden drie kanonnen en twee ammunitie-wagens buit gemaakt. Het lager der burgers betreurde vier dooden en negen gewonden.

Een Engelsch correspondent, die bij deze gelegenheid gevangen werd genomen, schreef aan zijn courant, dat hij met de aanvoerders der Boeren had gesproken en hij moest erkennen, dat zij met bescheidenheid en oprechtheid over het afgelopen gevecht spraken. Zij schreven de overwinning geheel toe aan de hulp der Voorzienigheid, die waakte over de legers der Republieken. Hoe is twijfel daaraan mogelijk? had de oudste kommandant hem gevraagd. Wij werden volkomen verast en hadden niet het minste vermoeden, dat de vijand zoo nabij was; wij bemerkten zijn nadering niet eer, voor dat hij reeds in het bezit van eenige onzer stellingen was. Ja, zeker, was het Gods hand.

Er is, erkent de Engelschman, iets, dat dit eenvoudig geloof rechtvaardigt, want, gaat hij voort, wij faalden door een ongeluk op het laatste oogenblik. Onze gids, die nu onder strenge bewaking gevangen wordt gehouden, nam den verkeerden weg, toen wij het einde van onzen langen tocht naderden. Daarvan was een omweg van zes mijlen en een late aankomst bij de Noordwestelijke stelling

het gevolg, terwijl wij de hoofdstelling in het Zuidwesten bedoeld hadden. Had de inlander ons goed geleid, dan zouden wij lang voor zonsopgang ter bepaalder plaatse zijn aangekomen, waar de Boeren onzen aanval bij geen mogelijkheid hadden kunnen weerstaan. Dit gaven verscheidene Boeren-Kommandanten mij grif toe.

Het was een opgewekte dag voor Pretoria en niettemin de regen eentonig kletterde en de zon, die gewoonlijk hemel en aarde in een zee van vuur en licht dompelde, niet te voorschijn wilde komen, voelde ieder een zonnetje in zijn hart en zag elkeen de toekomst blijmoedig te gemoet.

Twee dagen later hoorde men opnieuw gunstige berichten. Generaal Methuen had een derden aanval beproefd, doch was met zware verliezen den 12 December bij Scholtznek teruggeslagen. Piet Cronjé had de verwachting, die men algemeen van hem koesterde, niet teleurgesteld en Kimberley zou zijn hoop op ontzetting vooreerst moeten opgeven. Een brief van Arnold deelde weldra de bijzonderheden van het gevecht mede. Hij schreef:

MAGERSFONTEIN, 15 Dec. '99.

Lieve Familiekring!

„Methuen teruggeslagen. Is het toch niet verrukkelijk? O, vader, die rooibaatjes! Hoe velen zijn er al dood!

Kom, laat ik probeeren u een geregeld verslag te geven. U zult er anders niets van begrijpen.

Zondag was het ongunstig weer; er kon geen kerk gehouden worden en ieder bleef in zijn verschansing; ik was reeds eenige dagen terug van mijn tocht. Tegen den middag kwam er een rapport in, dat de vijand uittrok en spoedig viel het eerste kanonschot. Wij zagen gedurig een luchtballon boven het gevechtsterrein. Deze was ons tot groote ergernis, want hij zweefde zoo hoog, dat hij niet te raken was en het koord, dat hem vasthield, was nergens te zien. Dien dag bleef het bombardement voortdurend aanhouden en onze kanonnen, die dat eerst goed beantwoordden, hielden later stil. Zij moesten den vijand het idee geven, dat de manschappen dood en onze stellingen niet meer bezet waren. De list scheen niet gelukt, want er werd tot geen aanval over gegaan. Den volgenden morgen begon reeds vroeg een hernieuwd bombardement; van onzen kant was een doodelijk stilzwijgen het eenig antwoord, en daarop trok de vijand uit. In gesloten gelederen zag men de Schotsche Hooglanders vier aan vier oprukken; het was nog schemering, maar het oog van den Boer is goed. Zij kwamen zeer nabij, doch het was ons streng verboden een enkel schot te lossen, voor dat de regimenten tot op zeker

punt genaderd waren en moeder, de liefde en het ontzag voor onzen generaal is zoo groot, dat niemand zijn bevel zou hebben willen of durven overtreden. Wij lieten de troepen stil vooruitgaan zonder eenig teeken van leven te geven, maar o, het was een verschrikkelijk gezicht, die zwarte streep al nader en nader te zien komen. Eindelijk wees ons een straal van het zoeklicht aan, dat zij het verboden punt genaderd waren; toen was het onze beurt. Men dacht niet meer aan eigen veiligheid. Waar het oog verdwaalde, zag men een scherpen rand van mannenkoppen boven de klippen, duizenden kogels zochten hun doel op die voorwaartsdringende, zwarte wolk en daar barstte ons geweervuur gemeenschappelijk los. Het had eene ontzettende uitwerking . . . . honderden zag men nederstorten. Dit kon de overigen echter niet stuiten; de gewonden op zij dringende, de dooden vertrappende drongen zij nu in verspreide orde vooruit, steeds vooruit, tot weer de eerste rijen weggemaaid werden en neervielen bij de anderen. Wat nog overbleef zocht schuiling en schoot achter de bedekking tot weer het bevel tot voorwaarts rukken gegeven werd. De opeenhooping der lichamen werd verschrikkelijk om aan te zien en gedwongen door een vestingmuur, die opgeworpen was door de lijken van hun wapenbroeders, werden zij

genoodzaakt hunne pogingen op te geven. De slag had lang geduurd; wij waren allen doodelijk uitgeput, maar toch kon aan rusten niet gedacht worden . . . de dooden moesten begraven en de gewonden weggebracht worden, waarop er gemeenschappelijk lof- en dankliederen werden aangeheven. Ons verlies wordt geschat op veertig dooden en tachtig gewonden; dat van den vijand bedraagt zeker vijftienhonderd. U denkt misschien, dat het onmogelijk moet zijn laatstgenoemd cijfer te schatten, maar u mag niet vergeten, dat de Boeren, die gewoon zijn hunne schapen te tellen, juist de aangewezen personen zijn, om een groot getal bij een blik te overzien. Het Scandinavische corps heeft van de onzen het meeste geleden; zij zijn te veel op eigen gelegenheid naar voren gedrongen en werden omsingeld, waar zij zich met grooten moed hebben doorgeslagen, helaas ten koste van vele levens. Wij verlangen naar de officieele lijst der Engelsche verliezen. Hunne opgaven zijn altijd onjuist en om daarvan het bewijs te bezitten, hebben eenigen van ons, vóór de Engelsche ambulance aanwezig was, copie genomen van de kaarten van sommige gesneuvelde officieren. Wij kunnen nu later zien of die namen onder de opgegevenen voorkomen. Van onze doctoren werden verscheidenen gevangen genomen, die vermoedelijk de gevechtlinie overschreden hadden. Wij

hebben sedert bericht ontvangen, dat ze van Kaapstad teruggezonden zullen worden, maar hun gemis wordt zeer gevoeld. Wij genieten hier van een verkwikkende rust; de eerste dagen hebben de kanonnen nog een woordje gesproken, maar nu is alles stil en zoo denken wij het een paar weken te houden, daar de Engelsche troepen geheel ontmoedigd zijn. Hun generaal Wanchope, die den vorigen dag vergeefs beproefd had Lord Methuen van den roekeloozen aanval te doen afzien, behoorde ook onder de gesneuvelden. Een der Engelsche roodekruis-menschen vertelde ons, hoe zij eerst gemeend hadden, toen de overblijvenden der regimenten terugkeerden, vooral van het beroemde Black-Watch regiment, dat het slechts de voorhoeden waren, doch hoe het later tot hun ontzetting bleek, alles te zijn, wat er nog over was. Deze overgeblevenen waren totaal wanhopig; zij antwoordden niets op de menigvuldige vragen hunner kameraden, woorden waren ook niet noodig, hun uiterlijk zei genoeg. O, moeder, is oorlog toch niet vreeselijk? Doch kom, ik zou u droevig stemmen met mijn treurige beschrijving, ik wil daarom trachten, dit weder weg te praten.

't Is hier verschrikkelijk warm. Ik geloof niet, dat er een plek in Zuid-Afrika is, waar de dagen zoo gloeiend en de nachten zoo koud zijn. En nergens schaduw overdag; tot in elk hoekje

volgt de zon u hardnekkig en schijnt er zoo lang met toenemenden gloed tot ge haar het pad ruimt, en uwe positie laat innemen. Dit laatste doen wij niet gauw, vraag het slechts den Engelschman, en als wij het doen, maakt het een dagelijksch onderwerp van gesprek uit. Een van onze mannen werd ernstig gewond, men bracht hem onder chloroform en deed hem eene operatie ondergaan. Toen hij bijkwam, raad eens, wat zijn eerste woorden waren? Heb ik mijn positie gehou? Niet iedere boer is daarom een held. Men vond er een verborgen achter een klip dichtbij de ambulancé, ongeveer vier mijlen van de gevechtlinie. Men vroeg hem, wat hij daar deed. Hij antwoordde heel naïf: Ik is de versterking en voelde zich zeer beledigd, toen hij uitgelachen werd.

Nog een dergelijk staaltje wordt er verteld. Een veldkornet lag met zijne mannen in eene uitgedroogde rivierbedding. Van uit de verte hoorde men heftig schieten. Hij ontblootte zijn hoofd en zei: Mannen, ons is in groot gevaar, ons zal moet bidden voor die Heer, dat hij ons bescherme. Een van de anderen zei daarop: Ons moet nou nie spot nie, veldkornet; bidden is goed, maar laat ons dan een bietje gaan, waar die bommen ons kan raak skiet. Dit werd beslist geweigerd en zoo bleef het gevaar, maar ook het gebed achterwege.

Wij hebben hier een onaangenaam geval gehad. Een Engelsch-Afrikaner, die verdacht werd van spionnage, werd van het hoofdlager naar Jacobsdal gevoerd, waar de landdrost evenwel geen enkel bewijs tegen hem kon vinden en hem weer liet loopen. Later zag men dienzelfden man naar het Britsche kamp overgaan; men ontdekte het te laat en de kogels, die hem nagezonden werden, konden hem niet bereiken. Hij zal echter niet veel kunnen rapporteeren, want om van onze schansen de juiste ligging en lijn aan te geven, is voor een Europeaan zeer moeielijk en het is in dezen slag gebleken, dat hun de kennis er van weinig gebaat heeft.

Een dag later waren wij gelukkiger; toen hebben wij hier een jongen gevangen genomen, die zegt elf jaar te zijn. Het kereltje noemde zich telegrafist, bracht de telegrammen rond en bezocht gedurig de onderscheidene lagers, waar men weinig notitie van hem nam, omdat hij zoo klein was. Wie weet wat zijn werkelijke leeftijd misschien is. Hij gluurde alles mooi af en zond per heliograaf de noodige berichten aan den vijand, waarbij hij eindelijk gisteren op heeterdaad betrapt en gevangen genomen werd.

In mijn buurt is gelukkig niemand doodgeschoten, wel werd er een gewond, in den linkerschouder. Ik hielp mee om hem weg te dragen,

en hoorde spoedig, dat de doctoren in zijn schouder niets konden vinden. Toen werd het Rontgen-stralentoestel aangewend en kwam men tot de ontdekking, dat de kogel verhuisd was naar de linkerzij, zonder door die wandeling in het lichaam eenig deel gekwetst te hebben.

Wij verlangen hier erg naar regen, en hoe groot dat verlangen is, zoudt gij u pas kunnen voorstellen, als ge deze kale, droge wereld kon aanschouwen en onze magere ossen en paarden had gezien, die tevergeefs zoeken naar een grasspruitje en met gretigheid een struik kaal-eten, als zij zoo gelukkig zijn er een te vinden. Een paar flinke regens moeten deze woestijn in prachtig weiveld veranderen, verklaren geloofwaardige menschen en de geelwitte zandvlakte zal dan een aangenaam groen vertoonen. Als ge 't maar gelooven wilt, denk ik bij mijzelf. Wij zullen echter zien." Het ga u allen goed.

Uw Zoon, Broer en Neef

ARNOLD.

Mevrouw van der Velde, die uit den vorigen brief van haar zoon gelezen had, dat hij rapport-ganger was geworden, had daaruit de gevolgtrekking gemaakt, dat hij niet meer bij een gevecht tegenwoordig zou zijn. Zij begreep nu echter beter, doch voelde zich gelukkig, het niet eerder geweten te hebben.

„Onze jongen vecht dapper,” zei Van der Velde, met een bewogen blik. „Hadt ge dat verwacht, vrouw?”

„Neen,” antwoordde zij hoofdschuddend. „Ik heb hem voor den oorlog altijd als een kind beschouwd en dat is nog slechts twee maanden geleden. Wat is er in dien tijd al niet veel gebeurd!”

„Als Chamberlain en consorten nu over de verdrukte uitlanders spraken,” zeide Van der Velde spottend, „zouden zij langzamerhand gelijk krijgen.”

„Hoe dat?” vroeg mevrouw, hem onthutst aankijkende.

„Wel, de nieuwaangekomen Engelschen, die het immers goed met het land meenen, worden door Transvaal in een renbaan opgesloten.”

Mevrouw Van der Velde maakte een ongeduldige beweging, hoewel zij tegen haar wil een nauw merkbaar glimlachje liet zien.

„De discipline bij die gevangenen moet niet groot zijn,” liet zij na eene kleine pauze hooren.

„Och, dat gaat,” was het antwoord. „De wachten zijn eerst te goed geweest en nu krijgen zij er soms last mee, maar zij weten er raad op. Van de week was een der soldaten brutaal en wat deed de Boer? Hij gooide zijn geweer weg, vloog als een razende op zijn tegenpartij aan en een worsteling in optima forma was er het gevolg van, die natuurlijk eindigde met een flink pak slaag voor den Engelschman. Om een voorbeeld te

stellen, hebben zij later dien soldaat naar de tronk laten brengen."

„Die krijgsgevangenen hebben waarlijk geen reden tot klagen," hernam mevrouw op afkeurenden, bijna harden toon; „zij worden in alle opzichten humaan behandeld, hebben ruime, zindelijke verblijfplaatsen, goed en voldoende voedsel en kunnen aan sport doen zooveel zij willen."

„De onzen hebben het op hun schip heel wat benauwder," haastte Van der Velde zich te bevestigen. „Telkens komen er gevangenen bij en de ruimte blijft dezelfde. Geen wonder, dat er 's nachts zooveel gehoest wordt, zooals een van hen geschreven heeft."

Mevrouw keek medelijdend op. „Waarom worden onze burgers toch niet ingewisseld?"

„Omdat de hooge ooms het niet eens kunnen worden," antwoordde Van der Velde. „Man tegen man wil Engeland niet en aan een andere manier van ruilen heeft Transvaal geen zin.

„Daar worden die arme menschen maar de dupe van," zuchtte mevrouw op diep meewarigen toon.

Men hoorde voetstappen en Frederik trad binnen.

„Wat, hier in de warme kamer!" riep hij uit. „Waarom zitten wij niet buiten?"

Mevrouw, die de juistheid van die opmerking voelde, nam haar werk bijeen, riep tegen den boy, dat hij de theetafel voor moest brengen,

wees de heeren op de stoelen, die zij mee zouden nemen en zoo zat men weldra onder de waranda.

De dag was gloeiend heet geweest en ook de avond bracht niet de minste koelte of verfrissing aan. De lucht werd door geen ademtochtje bewogen en de zon ging achter dikke nevenwolken onder.

„Zouden we onweer krijgen?” vroeg mevrouw, terwijl zij opmerkzaam naar de heuvels keek, waarachter breede koppen van donderwolken te voorschijn kwamen.

„Ik hoop zoo,” was het weinig zeggende antwoord. „Waar is Tonia?”

„Zij is een paar visites maken,” verklaarde mevrouw, terwijl zij Frederik den pas ontvangen brief toereikte.

„Ik dacht, dat de menschen daar in dezen tijd niet aan deden,” merkte Van der Velde verwonderd aan.

„Veel wordt er ook niet aan gedaan,” stemde mevrouw toe „en ik noem het gelukkig, want het werd vroeger overdreven. Zoo kwam voor den oorlog iemand hier, die slechts even blijven kon, omdat zij nog achttien andere calls te maken had.”

„Ik vind dat eene goede bezigheid voor de vrouwtjes,” betuigde haar echtgenoot lachende, „zoolang zij het onder elkaar afdoen en er ons buiten houden.”

„Nee, ik keur dat af,” antwoordde mevrouw

op zacht berispelden toon. „Men kan soms jaren achtereen bij iemand komen, zonder dat men een enkelen keer den heer des huizes te zien krijgt en wat wordt er gewoonlijk gesproken?”

Van der Velde haalde met een schelmsch lachje de schouders op. „De homedays zijn een goede uitvinding, daardoor weten wij, nietwaar Frederik, wanneer het ons geraden is, niet thuis te komen.”

„En dan die ontzenuwende thee of koffie, die men drinken moet op het heetst van den dag,” klaagde mevrouw verder.

„Moeder,” viel Frederik in, terwijl hij den gelezen brief opvouwde en voor haar nederlegde, „er is een poging in het werk gesteld, om mij naar 't front te krijgen. Neen, neen, maak u nu niet angstig,” ging hij voort, „het gevaar is voorloopig afgekeerd. Onze Afrikaansche bakker, die luitenant-kolonel is, deed mij van morgen de eer aan, mij tot zijn adjudant te wenschen. Ik heb geweigerd; ziedaar de heele zaak.”

De vader fronste zijn voorhoofd. „Ge hebt hem toch niet beleedigd, hoop ik?”

„Neen, vader, ik heb zelfs gezorgd voor een plaatsvervanger; Dugas had wel zin.”

„Wat, de advocaat?” riep mevrouw. Frederik knikte met een lach, waarvan men de weerkaatsing zag op de gezichten der beide anderen. „Is hij geen Franschman van geboorte?” vroeg zijn vader.

„Ja,” antwoordde Frederik, „en hij voelt grooten haat tegen alles wat Engelsch is.”

„De Fashoda-kwestie hindert hem zeker nog,” veronderstelde mijnheer. „Zij hebben zich destijds te gauw laten afschrikken door Albions brutale eischen. Daar staat ook geen man als oom Paul aan 't hoofd,” zeide mevrouw eenvoudig.

„Wie kan ook met hem in ons oog vergeleken worden,” sprak mijnheer met een kluchtigen blik.

„Wel, tegenwoordig president Steyn, de aangewezen opvolger,” zeide mevrouw losweg, alsof dit laatste vanzelf sprak.

Mijnheer lonkte schertsend tegen zijn zoon. „Wat zegt gij van dien vooruitzienden blik van je moeder?”

Frederik antwoordde niet, doch een glans van onuitsprekelijke liefde vertoonde zich op zijn gelaat, toen hij dit wendde tot de vrouw des huizes, die nog altijd druk aan 't werken was. „Kom, moedertje, het wordt te donker voor naaiwerk; ik zal u een brief van Wood voorlezen.”

„Is het daar nog licht genoeg voor?” vroeg zij schalksch.

Hij knikte lachend en begon.

LADYSMITH, 14 Dec. '99.

Amice!

„Nog steeds liggen wij hier voor Ladysmith; het begint langzamerhand saai te worden, vooral als het krijgsgeluk niet aan onzen kant is, zooals

een paar dagen geleden. Ik mag echter niet beginnen met het laatste feit, dat zou tegen ieder geregeld verslag indruischen. Het wordt ongeveer drie weken, dat ik het laatst schreef. Je antwoord deed mij genoeg, vooral toen ik hoorde, hoe gij rustig te Pretoria wordt gelaten, je vader niet gemist kan worden, je moeder opgewekt en hoopvol blijft en er van Arnold goede berichten komen.

Met mij gaat het ook goed. De gezondheidstoestand is hier betrekkelijk gunstig, maar in Ladysmith moet die bij den dag achteruitgaan.

Het hospitaal werd verplaatst naar het vrouwenlager buiten de stad, maar toch bleven op de kerken nog de Roodekruis-vlaggen wapperen. Volgens informatie zou daar amunitie verborgen zijn, en 25 November zijn wij met Long Tom, het vuur er op gaan openen, dat dadelijk scherp beantwoord werd, waarop de vlaggen weldra verdwenen.

Den dag daarop is generaal Joubert van zijn verkenningstocht rondom Estcourt teruggekomen. Zijn daad moet een paniek veroorzaakt hebben in Maritzburg en Durban, maar waar het verder voor gediend heeft, weet geen mensch. Hij heeft zich op zijn tocht te veel vermoeid en zal waarschijnlijk nooit meer mogen paardrijden. Hij is nu tijdelijk te Volksrust en Schalk Burger als waarnemend Kommandant-Generaal heeft als

eerste bevel uitgevaardigd, dat de echtgenooten der burgers niet meer in de lagers mogen verblijven, wat eene goede regeling is.

Gisteren werden ons 260 magere ossen van Ladysmith gebracht. Ik zeg gebracht, lees slechts verder. Die beesten waren te ver weggegaan en twee manschappen van de Natal karabiniers, die opdracht kregen ze terug te brengen, dreven ze in de richting der Vrijstaters. De Engelschen bemerkten het verraad spoedig en vuurden hevig op hen, doch niettemin kwamen de twee soldaten ongedeerd bij onze burgers, verklarende dat zij niet langer voor Engeland wilden vechten en zich op genade of ongenade aan ons overgaven. Zij vertelden, dat de militairen ontevreden en onrustig werden en generaal White een veertigtal had laten doodschieten, die weigerden dienst te doen wegens den ondragelijken gezondheidstoestand. Velen hunner artilleristen zijn door onze bommen getroffen, vandaar dat zij aanmerkelijk slechter beginnen te schieten en zelfs Hottentotten achter hun kanonnen plaatsen. De laatste dagen zijn de belegerden bezig, verschansingen op te werpen van samengeperst hooi; daarop hebben onze bommen geen uitwerking, dus kan het lang duren voor Ladysmith valt. Het wordt thans algemeen betreurd, dat de Generaal ons op 30 October den vijand niet liet achtervolgen tot binnen de wallen van

hun vesting. In den nacht van 8 December is er een aanval op Long Tom beproefd, die met een houwitzer op een uitlooper van Lombaardskop stond onder bediening van majoor Erasmus. Het waagstuk gelukte hun prachtig, doch er moet verraad in het spel zijn geweest; zij hebben òf een wegwijzer gehad, die hen tusschen de brandwachten doorgeleid heeft, òf de plaats der wachten is hun nauwkeurig aangekondigd. In elk geval waren zij rondom de kanonnen, voor het bemerkt werd en toch sliep geen der wachten. Een van hen zag in de verte menschen loopen, waarop hij ze aanriep. Toen hij tot zijne verbazing geen antwoord ontving, vertrouwde hij de zaak niet en riep naar boven: „de Engelschen komen, schiet.” Een ander, misschien een van den vijand, riep daarop: „Moe nie skiet nie, het zijn van de onzen!” De leugen werd spoedig ontdekt en een hevig geweervuur barstte van onzen kant los, doch ondanks de Mauserkogels klommen de lanciers in stormpas en onder groep van Amajuba steeds verder naar boven. Op den top gekomen, begon een heet gevecht van man tegen man, waarbij drie der wachten gedood en vier gewond werden, waarop de Engelsche genie het geschut vernielde en een kleine Maxim als trofee naar Ladysmith meenam. Op hun terugtocht viel het Pretoria-kommando hen aan en

bracht groote verwoesting onder hen te weeg. Het ongeluk heeft geen strategische beteekenis, en het verlies van twee goede kanonnen kan worden goedge maakt door vermeerderde waakzaamheid en vechtlust onzerzijds, maar toch was de welgeslaagde overval eene teleurstelling voor allen en zag men twee dagen later nog geen vroolijk gezicht. De beschadigde stukken zal men naar Pretoria opzenden, doch er bestaat weinig hoop, dat ze gerepareerd kunnen worden, een Fransch ingenieur verklaarde althans, dat dit onmogelijk was. Een gedeelte van onze menschen is naar Colenso getrokken, om het kommando te versterken, dat achter de Tugela ligt. Hun doel is de hulp tegen te houden, die voor Ladysmith in aantocht is. De spoorwegbrug hebben zij reeds doen springen en de wagenbrug zal spoedig hetzelfde lot ondergaan, ook maken zij tal van verschansingen. Zij werken daar hard en wij, die hier niets te doen hebben, zouden hen graag eens aflossen, doch dat wordt ons gewoonweg geweigerd. Ik ga soms betwijfelen, of generaal Joubert de man is, dien wij noodig hebben. Zoo wil hij ook niets hooren van de afdamming der Kliprivier, niet-tegenstaande daar op 't oogenblik weinig water in is, en de Hollanders hier maakt hij allen tegen zich door verschillende hatelijke gezegden. Gisteren werd ons door een kaffer een krijgs-

gevangene gebracht. Een Engelsch soldaat, een verdwaald rapportganger waarschijnlijk, vroeg aan een onzer werkkaffers den weg naar het Engelsche kamp. De kaffer bood aan hem er heen te brengen. In goed vertrouwen liep de soldaat mee, tot hij, aan de andere zijde van een heuvel gekomen, tot zijn schrik zijn zwarten geleider plotseling hoorde uitroepen: „Baas ik het een Engelschman ver jou gevang.” De baas, die in de schaduw van zijn tent een dutje lag te doen, sprong op, ontwapende zijn tegenstander en gaf zijn boy een sixpence (30 cent) tot belooning. Toen een der uitlanders later de opmerking tegen hem maakte, dat hij wel een shilling had mogen geven, zei hij droogjes: „Nee, zoo banje geeft een Boer nie ver een Rooinek.”

Wij hebben hier tegenwoordig verschrikkelijk veel last van vliegen; gij kunt u daar geen voorstelling van maken. Gij laat b. v. een stukje droog brood vallen en binnen tien seconden is het niet meer terug te vinden; duizenden vliegen hebben er zich als aasvogels op neergeworpen en een zwarte, bewegende massa is alles wat uw oog aanschouwt. Of ge krijgt als tractatie een pannetje soep. Gloeiend tracht ge het door te slikken om de vliegen te vermijden, doch verhemelte en keel laten u gevoelig bemerken, dat dit niet mogelijk is. Ge wacht dus even,

doch moet u daarvoor getroosten met iederen hap, een tiental vliegen naar binnen te krijgen. Die vliegen! Die vliegen! Zij zijn onze grootste plaag. In Ladysmith zelve, moet die kwelling nog erger zijn. Hoe hier een vergrootende trap mogelijk is, begrijp ik niet. Wij blijven niettemin vroolijk en gezond en menig grapje wordt verkocht. Vóór den oorlog is beweerd, dat de burgers niet konden leven buiten hun koffie, suiker, melk en tabak, doch als men thans zag, hoe rustig zij hun smakelooze koffie, of bij gebrek aan deze, hun slappe thee drinken, zonder melk of suiker, en hoe tabak een weelde is geworden, en de opgeruimdheid niettemin dezelfde blijft, Engeland zou inzien, dat de Republieken alles kunnen ontberen terwille van de heilige zaak, waarvoor wij allen strijden.

Wees gegroet van je vriend,

WOOD.

Reeds onder de lezing van het laatste gedeelte, hadden hevige rukwinden, die het stof huizenhoog deden opwaaien, aangetoond, dat er een storm zou losbarsten. De wolken werden gespleten door golvende vuurstralen, menschen en dieren haastten zich naar binnen, en over de weldra uitgestorven straten van Pretoria, rolden hevige donderslagen, terwijl een gekletter van groote regendruppels aan ieder welkom in de ooren klonk.

Tonia, met hoogroode kleur, stapte het huis in, nog voor een tweede ratelende donderslag zich liet hooren. Zij ging zich verkleeden en kwam in de huiskamer, waar ondertusschen de lamp was aangestoken, al brommende over de akelige gewoonte van het Afrikaansche weder, om eerst stofwolken op te jagen en dan regen te doen vallen. „Mijn nieuwe japon is totaal bedorven,” klaagde zij, „modder is er nog uit te borstelen, maar natte stof geeft vlekken, die nooit verdwijnen, en dit is nu al mijn vierde costuum, dat ik op zoo'n manier verloren heb.”

„Kom,” troostte haar oom haar, terwijl hij haar half medelijgend, half glimlachend aankeek, „dat moet ge over hebben voor aangename visites.”

„Mooi aangenaam,” antwoordde zij verontwaardigd. „Ik heb me den heelen middag geërgerd; bij de een werd ik op klaagliederen vergast over de komst van de ambulances. Wat doen die vreemde nurses hier? vroegen ze mij. Door die verpleegsters wordt aan Afrikaansche meisjes de kans ontnomen, om hun eigen broeders en vrienden te verzorgen, en als vreemde landen willen helpen, dan kunnen zij koffie of suiker sturen, dat was beter dan zelf te komen en spoedig hier ziek te liggen. Een ander klaagde over de Uitlanders, die al de eer van hunne overwinningen weg zouden dragen, want de Engelschen gingen nu al zeggen, dat de artillerie bediend werd door

Duitschers, en daar was toch niets van aan. Een derde zei op mijn vraag, of ze niet bang voor Buller waren: Neen, hoe meer veldheeren en hoe grooter legers hier komen, des te beter, want dan kan onze God, de God der Afrikaanders, eens aan jullie toonen, wat hij doen kan en doen wil. Ik zei tamelijk driftig: Aan ons? Aan de Engelschen bedoelt ge zeker? Neen, werd daarop gezegd, aan alle Uitlanders. Het was een vol gezelschap en niemand die daar tegen opkwam, ze zaten allen lief te glimlachen en vroegen mij vriendelijk of ik nog een kopje thee wilde." Ademloos hield Tonia eindelijk met hare klaagliederen op.

„Dat meenen zij zoo erg niet," zeide mevrouw Van der Velde, hoewel de opgeruimde trek van haar gelaat verdwenen was en zij afleiding voor hare gedachten zocht in de Afrikaansche gedichten van Reits, uitgave van '97.

„Als je zoo brommig thuis komt," hernam mijnheer, „zou ik je aanraden, voortaan geen visites meer te maken."

Frederik scheen verdiept in zijn boek en deed alsof hij het gesprek niet gevolgd had.

Tonia bleef in verdrietige stemming voor zich uit staren, doch na een bemoedigend knikje van haar tante, die haar tot afleiding den brief van Arnold overhandigde, deed zij haar best, haar slechte luim te overwinnen. Een geruimen tijd

heerschte er thans een diep stilzwijgen, tot mevrouw Van der Velde eensklaps uitriep: „Hoe opmerkelijk, man! Hoor toch eens!”

Ja?” antwoordde deze vragend.

„Wel, dit gedicht,” zij wees op nummer negen, dat op den oorlog van '81 gemaakt werd, „is geheel van toepassing op dezen oorlog. Wil ik het voorlezen?”

Op een toestemmenden knik, ook van de beide anderen, begon zij:

DIT IS GODS VINGER.

(Ex. 8 : 19).

Nooit was hier in ons land,
So sigbaar Godes hand,
As nou in die Transvaalse strijd,
Dit word nou sigbaar wijd en sijd
Wie kan dit nog betwis,
Dat hier Gods vinger is?

In elk koerant op elke dag,
Bij elk geveg, na elke slag,
Deurklink 'n stem ons ganse land:
Kom, Afrikaners, siet Gods hand!
En telkens siet ons weer
Die vinger van die Heer.

Trap ek Transvaal ter neer,
Europa sal nie keer!
So dag die Brit; maar elke Staat
Roep: skandele skandele oer die daad.
Let op, verharde Brit!
Dit is Gods vinger dit!

Spaar, spaar tog verder bloed;
Vrees verder tegenspoed;
Verneder jullie voor die Heer;
Geef an die Boere hul land weer;
Want laat jul nog nie af,
Vrees dan nog swaarder straf.

Terwijl daar binnen naar het vers werd geluisterd en de opgewekte stemming allengs wederkeerde, was ook het weder daarbuiten opgeklaard. Het onweer was voorbij, de regenwolken hadden plaats gemaakt voor enkele sterren en de frissche lucht, door den regen opgewekt, stroomde door de weder geopende ramen ongehinderd naar binnen.

HOOFDSTUK VII.

Dingaansdag, 16 December, is een zeer gewichtige dag voor het Afrikaansche volk.

't Was op den 16^{en} December 1838 dat de slag aan de Bloedrivier geleverd werd.

Uitgeweken Boeren, ontevreden met het Engelsche bestuur, waren uit de Kaapkolonie naar Natal getrokken en hadden onder leiding van kommandant Retief aldaar land gekocht van den Zoeloe-koning Dingaan. Toen de akte van afstand opgemaakt was, werden de koopers uitgenoodigd de krijgsdansen van enkele zoeloe-regimenten bij te wonen. Zonder eenige achterdocht en onge-

wapend, gelijk het gebruik dit eischte in tegenwoordigheid van een kafferking, hadden zij zich opgewekt naar binnen begeven. Dingaan, de verraderlijke zwarte, veinsde de grootste vriendelijkheid; bier werd rondgediend en zijn beker omhoog houdende, alsof hij een heildronk in wilde stellen, liet hij de gruwelijke woorden hooren: Sla dood de tovenaars. Door duizenden gewapende kaffers zagen de Boeren zich op datzelfde oogenblik in dreigende houding omringd. Te laat begrepen zij, dat ze bedrogen waren en geheel machteloos tegenover hun vijand stonden. Zij konden zich niet verdedigen en zagen geen kans om te vluchten, want geweren en paarden waren buiten hun bereik; met hunne zakmessen beproefden zij een wanhopigen tegenstand, doch dat mocht niet baten, de overmacht was te groot en tot den laatsten man werd hun met knobkieries de schedel ingeslagen.

De achtergeblevenen zwoeren wraak. Dingaan moest gestraft worden. Een kommando van 500 man onder kommandant Pretorius werd uitgerust, de Tugela werd overschreden en met veel omzichtigheid werd voorwaarts gerukt. Een plechtige gelofte werd afgelegd, dat zoo God hun de overwinning schonk, zij dien dag immer als een feest en dankdag zouden herdenken. In een met zorg gekozen en goed versterkt lager werd de aanval der 20000 Zoeloe's tot vier malen toe afgeslagen.

Plotseling, terwijl de zwarte regimenten begonnen af te deinzen, deden de Boeren een uitval. De Zoeloe's die dat niet verwacht hadden, sloegen in groote verwarring op de vlucht. Men joeg hen achterna, dreef hen voorwaarts, zijwaarts en bracht hen zoo in 't nauw, dat slechts een rivier hun tot uitweg bleef. Duizenden storten zich in de diepte met de ijdele hoop den overkant te bereiken, doch de sterke stroom en het geweer van den Boer lieten het hun niet toe en zij verdronken allen, het water der rivier met hun bloed rood kleurende, waardoor de naam van Bloedrivier ontstaan is. Een gedeelte, dat den stroom niet kon bereiken, was reeds voor dien tijd gedood.

Het slagveld zag men bedekt met lijken, terwijl de Boeren geen enkelen gesneuvelde telden.

't Was op den 16^{en} December 1880 dat men besloot, de regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek te herstellen en men te Heidelberg de Engelsche vlag neerhaalde en eigen vierkleur heesch.

Na de overwinning bij Bloedrivier hadden de Boeren zich na korten tijd genoodzaakt gezien verder te trekken, daar de Engelsche regeering verklaarde, dat zij ook te Natal onderworpen bleven aan de Britsche kroon. Zij vestigden zich nu in den Vrijstaat en in Transvaal, verkregen door tractaten na veel moeilijkheden van Engeland de erkenning van hun vrijheid, doch zagen zich, voor

zij er op bedacht waren, in April 1877 weder onder de Engelsche vlag gesteld. Op 16 December 1880 werd die nedergehaald en begon de vrijheidsoorlog, die eindigde in Maart 1881 na de gedenkwaardige overwinning van Majuba met erkenning van hunne onafhankelijkheid onder toezicht op de inboorlingen-politiek en de buitenlandsche aangelegenheden.

De Britsche regeering ging na verloop van jaren hare macht hierin hoe langer hoe meer te buiten. Een tweede vrijheidsoorlog moest gevoerd worden en terwijl het Afrikaansche volk nu bezig was aan de nieuwe, heldhaftige worsteling voor zijne vrijheid, kwam de geliefde herinneringsdag steeds nader. In kalm vertrouwen werd de gewichtige datum door allen tegemoet gezien. Men wist reeds in alle kringen, dat er een beslissende slag aan de Tugela plaats moest hebben, dat Buller, de generaal, op wien geheel Engeland zijn geloof en hoop gevestigd had, aan het hoofd der vijandelijke troepen zou staan, maar het vertrouwen op hun generaal daar boven werd geen oogenblik geschokt en moedig werden de omstandigheden afgewacht.

Het geloof werd niet beschaamd, een schitterende overwinning kon in den vroegen morgen van 16 December aan het volk meegedeeld worden, en dank- en lofliederen klonken door geheel het land.

Voor de burgers bij de Tugela was de afge-

loopen week zwaar geweest. Daar zagen zij voor zich de breede vlakte aan den zuidelijken oever der Tugela, waarachter de kampplaats der Engelsche legioenen lag. Zij staarden op een kom van tenten, helwit schitterend in 't brandend zonlicht, brutaal tartend daargesteld tegenover hunne schijnbare kleine lagers, die als bevroesd lagen neergevlijd achter de heuvels langs de rivier. Beneden in de vlakte achter hen had alles een rustig aanzien. De boerderijen waren voor het meerendeel bewoond, de kafferknechten bewerkten er de akkers en het vee graasde even kalm in de weide, alsof er geen sprake van oorlogvoeren was. De eigenaars moesten veel vertrouwen hebben in de krijgsmacht der Boeren; zij wisten toch, als de Engelschen mochten doordringen, dat hunne hofsteden aan de verwoesting zouden worden prijs gegeven. De Zoeloe-kaffers, onder hen werkzaam, die hunne vrouwen hadden weggezonden, toen de garnizoenen in Dundee en Newcastle op onheilspellende wijze versterkt werden, hadden deze onmiddelijk uit hun kraal doen terugkomen, nu het land door de Boeren bezet was geworden. Zoo was achter hen alles vrede, vóór hen alles oorlog.

Doch voor hen lag ook de heuvel aan de overzijde der rivier, die hun eigen mannen tot kampplaats strekte. Zij, die daar verborgen lagen, zouden het zwaarder krijgen dan eenig ander. Ongetwijfeld was die plaats gevaarlijk, zeer ge-

vaarlijk zelfs: versterking krijgen kon men niet, en een vlucht zou door den stroom bemoeilijkt worden. Men had daarom een dag tevoren die posities opgegeven, was 'smorgens in de vroege teruggekomen en had gezegd: Wij vinden het te gewaagd, wij durven daar niet blijven! Generaal Botha, die met zijn kommandanten en veldkornetten inzag, hoeveel van het behoud van dien heuvel af zou hangen, had de hulp van President Kruger ingeroepen. Het Hoofd van den Staat, die reeds menigmaal zich diep terneergeslagen had gevoeld, omdat zijn leeftijd hem verhinderde om zijn persoonlijk prestige in de schaal te leggen, die beslissen moest over het succes der wapenen, hij voelde het gemis van kracht en jeugd nu meer dan ooit. Doch ook van verre zou hij zijn invloed aanwenden op zijn burgers, zijne kinderen, die hij zoo liefhad. „Mannen!” riep hij hun toe door de telegraaf, „mannen, broeders! bedenk, hij die zijn leven behouden wil liever dan het te geven voor de groote zaak onzer vrijheid, hij zal niet alleen zijn eigen leven verliezen, maar ook de oorzaak zijn, dat zijne broeders vallen. God heeft het ons immers in Zijn Woord gezegd: Die zijn leven wil behouden, zal het verliezen, maar die zijn leven wil verliezen, die zal hetzelfde behouden; daarom staat in uwe posities en laat u door de menigte onzer vijanden niet verschrikken. Dat het lot onder u geworpen worde . . . . en de Heer zal aanwijzen, wien

Hij heeft uitverkoren de gevaarlijke plek in te nemen."

Het geschiedde naar zijn woord. De Wakkerstroomers werden de aangewezen personen, en in oprecht vertrouwen op hun God en hun Mauser, waren deze 'snachts den heuvel gaan bezetten.

En nu is het de volgende ochtend, de morgen van 15 December. Het verpletterend bombardement heeft reeds vroeg een aanvang genomen en klinkt geweldiger dan ooit te voren. Brullend snorren de bommen over de lagers, met geweldige knallen spatten zij uiteen, honderden granaten gieren over de hoofden en schorre geluiden van opspringende projectielen treffen allerwege het oor. Maar de geluiden hebben hun afschrikwekkende klank eenigszins voor hen verloren, want de gehoorzenuwen zijn verslapt; het oog is langzamerhand gewend geraakt aan de rookwolken van bom, kartets en lyddiet, en de geringe trefkans die het geschut heeft, door den omvang van het terrein, heeft de angst, om getroffen te worden, reeds lang doen verdwijnen.

Intusschen naderen de Engelschen hoe langer hoe meer. Zij trekken in twee verschillende richtingen naar voren. Voor het eene gedeelte is de rivier het doel; zij weten immers, dat daar een doorwaadbare plaats is, en onbevreesd stormen de soldaten er op af. Maar welk ontzettend tooneel wordt daar afgespeeld! De een voor, de ander

na verdwijnt in de diepte en steeds dringen de achter hen komende troepen naar voren, niet wetende, dat zij bezig zijn hun kameraden in de armen des doods te drijven. Eindelijk komt er stilstand, doch tegelijkertijd barst het geweervuur der Boeren los. De soldaten trekken in wanorde terug, ieder in zijn hart den kommandeerenden officier vervloekende, dat deze niet geweten heeft, hoe daar ter plaatse de rivier reeds dagen tevoren door de Boeren was uitgediept.

De andere brigade heeft de voetbrug in 't oog. Zij wanen de heuvels langs de Tugela aan hunne zijde allen onbezet en zullen die dwaling duur moeten boeten. Onder doodelijk stilzwijgen van de Boeren, wordt hun toegelaten, twaalf kanonnen vlak bij de rivier te plaatsen. De paarden worden afgespannen, het eerste schot zal gelost worden, maar nu is de beurt der Wakkerstreamers gekomen. Gelijktijdig openen zij het vuur op de troepen, die reeds op een afstand van honderd meter genaderd zijn; het salvo barst los, de eerste rijen vallen neer. De kanonnen, van wie de overigen bescherming verwachtten, zijn machteloos om iets te doen, de laatste artillerist is doodgeschoten en als muizen in de val, zien de vooruitgedrongen soldaten hunne makkers om zich nederstorten. Menschenhoofden barsten, lichamen worden doorboord, bloedt verblindt de oogen, kermen verwart de zinnen, toch worden zij voorwaarts ge-

dreven, tot de laatste eindelijk is neergevallen. Nieuwe troepen rukken aan, deze richten zich naar de verlaten kanonnen. Zij kunnen geen twee batterijen in de handen van den vijand laten. Wat moet er van den opperbevelhebber worden? Van hem, die nog kort geleden gezegd heeft: „De man, die zich kanonnen laat ontnemen, behoort doodgeschoten te worden.”

Heldhaftige pogingen worden thans in 't werk gesteld, om ze achterwaarts te krijgen, doch welke middelen men ook beproeft, ze moeten met den dood betaald worden. Op één rij liggen de officieren terneer rondom de twaalf stukken, maar nog steeds worden er nieuwe gevonden, die hun leven over hebben voor de eer van hun leger. Eindelijk gelukt het aan een van hen er twee weg te krijgen, doch tien blijven daar staan, eenzaam en verlaten, als aanklagers tusschen de opeengehoopte lijken, over de roekelooze wijze, waarop zij naar voren waren gebracht.

De Boeren komen thans nader, om hun vangst in oogenschouw te nemen. Zij kunnen niet anders verwachten dan dat de vijand voor een laatste verdediging hier artillerie gericht heeft, doch het zijn slechts enkele geweerkogels, die hun het recht op den buit betwisten. Met groot vreugdebetoon worden de stukken door eenigen hunner over de wagenbrug gesleept, terwijl de overigen voortgaan met de ontwapening der 150 Engelschen, die vast-

gekeerd lagen in een nabijgelegen donga. Het waren de overgeblevenen van de dapperen, die keer op keer zoo dapper stormden. Hadden zij trekdieren gehad, dan zouden zij de herneming der kanonnen nogmaals beproefd hebben, doch het laatste paard hadden zij zien neerstorten en vonden voor zichzelf schuiling in een uitgedroogde rivierbedding. Zij zagen, dat er geen poging gedaan werd, hun te hulp te komen, en begrepen, dat overgeven onvermijdelijk was, doch niemand beschouwde hen als lafaards. Botha, de algemeen vertrouwde Generaal, die door afwezigheid van Lukas Meier aan 't hoofd der troepen had gestaan, seinde o. a. aan den President: „Wij hebben ongeveer 150 hunner flinkste mannen gevangen genomen. Het verlies van den vijand moet verschrikkelijk zijn, zij liggen aan elkander, ik denk ongeveer een twee duizend. Van onze zijde 7 gedood en 25 gewond.”

De heuglijke tijding van het standhouden der burgers, werd spoedig bekend gemaakt in alle Afrikaansche lagers. Arnold vulde een halven brief om de vreugde en dankbaarheid te beschrijven, die door ieder gevoeld werd, en het vaste voornemen, dat het opgewekt had, om te strijden tot de laatste man neer was gevallen. Is die tijding toch niet te mooi? Buller verslagen! De groote Buller, voor wien wij in ons hart toch allen een weinig vrees voelden.

Verder ging hij voort:

Het heeft hier werkelijk geregend en de heele wereld lijkt nu groen. Wie zou dat gedacht hebben, die twee dagen tevoren niets dan geelwit zand te zien had gekregen! Wij wonen hier eendrachtig en gezellig bijeen en ons krijgskommissariaat is door de goede zorgen van onzen Kommandant tamelijk goed in orde, hoewel u daarom niet moet denken, dat ik het half zoo goed heb als thuis. Ik wil echter niet brommen en minder zijn dan de stoere Boer, die alles verdraagt voor het heilige doel. Men ziet wel ontevreden, doch dat zijn de jonge Afrikaners, waar vele Uitlanders met hun enthousiasme voor de goede zaak gunstig bij afsteken.

Zooals ik u den vorigen keer schreef, zijn de Engelschen niet zeer juist in de opgave van hun dooden. Van de tien gesneuvelde officieren, wier namen wij opteekenden, kwamen er slechts vier op hunne lijsten voor. De Boeren zien het nut van een informatie-bureau thans algemeen in. Eerst wilden zij van de lijkbezorgers niets weten en werd menig uitgereikte kaart verscheurd, maar langzamerhand is het beter gegaan.

De Engelschen houden zich tegenwoordig bezig de plaatsen te vernielen, die aan de grens gelegen zijn. Wat zij kunnen gebruiken, nemen zij mee, waar zij groot gelijk aan heb-

ben, maar waartoe dient hun vernielzucht? Boomen worden uit den grond gerukt, familiestukken verbrijzeld en het huis in brand gestoken. Is het te verwonderen, dat de kommandant van Jacobsdal, die in den slag bij Belmont een oog verloren heeft en tot het laatst op het slagveld bleef, de tranen opwelden, toen hij de ruïne zag van het werk van dertig jaren? Dat zij hem een oog hadden uitgeschoten, verweet hij Rhodes en Chamberlain, doch het vernielen van zijn huis en hof heeft bij hem een diepen wrok achtergelaten, voor iederen Engelschman, en wee dengene die hem in handen mocht vallen!

De kanonschoten, die men op ons afvuurt, worden op last van generaal Cronjé, tegenwoordig geteld, soms vijftig op een dag, maar tot nog toe zijn er slechts drie van onze werk-kaffers door getroffen. Zij durven geen aanval meer wagen en zijn tamelijk kopschuw geworden. Als we een patrouille zien, behoeven zich slechts een paar Boeren te vertoonen en allen gaan er van door. Wij hebben daarom plezier over de grap, die ze volgens de couranten in Europa vertoonen. In een circus worden vier ezels binnengeleid en na een tijdje gelast men aan elken donkey om heen te gaan. Ze gehoorzamen allen behalve de Engelsche; hoe men het dier ook aan zijn ooren, staart of pooten trekt, het blijft staan waar het is. Op

eenmaal komt er iemand haastig aangelopen met den uitroep: De Boeren komen! Nauwelijks hoort onze koppige langoor dit, of het beest weet niet, hoe gauw het vluchten zal.

Sommigen onzer denken, dat de vijand geen tweede poging tot doorbraak zal wagen en trachten zal buiten ons om, naar Bloemfontein te trekken, doch generaal Cronjé verklaart dit voor een ongerijmdheid, daar de troepen de spoorlijn niet verlaten kunnen. Wij moeten maar hopen, dat hij het bij het rechte eind heeft.

Een paar dagen geleden, werd mij opgedragen, een rapport naar Jacobsdal te brengen. Op weg daarheen, kwam ik op verschillende plaatsen, waar de vrouwen op hare stoepen stonden, met geladen geweren in de hand, doch na wat explicatie en de vertooning van den regeeringspas, werd het vuurwapen ter zijde gelegd en mocht ik binnenkomen of voorbij rijden, net wat ik verkoos.

Ik was dankbaar voor de suiker en tabak, die u mij zond, en houd mij aanbevolen.

Met een hartelijken kus voor moeder blijf ik

Uw liefhebbende Zoon, Broer en Neef,

ARNOLD.

HOOFDSTUK VIII.

Er volgde nu een tijd van rust. Ieder herdacht met zichtbare opgewektheid de drie herhaalde overwinningen, doch geen betuiging van uiterlijke vreugde of openlijke feestviering had er plaats. De Engelschen gingen nog altijd tot geen tweede bestorming over, zij schenen op nieuwe troepen te wachten, en men begon elkander eerst fluisterend, toen luider af te vragen, waarom de Boeren nimmer achtervolgden.

„Ja,” had een flinke Boer, op een vraag daaromtrent van Van der Velde geantwoord: „Als ons begin om hulle na te jaag, dan zal een klompie van ons hulle moet tegenhou bij de Kaap aan de zee, ons jaag hul anders in die water, en dan zal die Engelsche volk heelemaal uitsterf.”

Hij vertelde dit gezegde aan zijne vrouw, die er hartelijk om zat te lachen.

„Zou die Boer het gemeend hebben?” vroeg Tonia niet zonder bitterheid.

„Ik weet het niet!” antwoordde haar oom schouderophalend. „Velen zijn verwaand genoeg, om werkelijk zoo te denken.”

„In elk geval,” haastte Frederik zich aan te voeren, „mag Engeland dankbaar zijn, dat de Boeren nooit een veroveringsoorlog bedoeld heb-

ben; hun optreden is tot op den huidigen dag verdedigend."

„Zij zijn toch anders een heel eind naar voren gedrongen!" bracht Tonia hiertegen in.

„Omdat zij zodoende beter kans zagen, den vijand tegen te houden," verklaarde haar Van der Velde, „en bovendien zij zijn eenigszins verplicht, hun aanhangers in het Engelsch gebied te hulp te komen."

Frederik knikte bevestigend. „Die arme menschen hebben den bijstand der onzen wel noodig," betuigde hij levendig. „Rechts en links worden zij zonder de minste reden gearresteerd. Als een paar kaffers verklaren, dat zij ze gezien hebben bij een Republikeinsch Kommando, is dat voldoende, om hen in de gevangenis te werpen."

„Ja," verzekerde Van der Velde op een toon, waaruit geweldige verbittering klonk, „zoo is Potgieter, dezelfde die zoo goed voor onzen Arnold was, zonder eenig bewezen feit, in de tronk te Molteno gezet. Hij kwam in het dorp om inkoop te doen, en dag in dag uit zat hij opgesloten, zonder dat zijn zaak eenigen voortgang had. De Magistraat, daartoe opgewekt door Potgieter's vrienden, kwam eindelijk tusschenbeide, nam hem een beëdigde verklaring af en liet hem gaan. Toen de Inspecteur van Politie er over gesproken werd, verontschuldigde deze zich met te zeggen, dat hij de zaak had vergeten; een

ander zeide, dat de kaffer, die den aangeklaagde van hoogverraad beschuldigd had, ontvlucht was."

Mevrouw schudde op meewarige wijze het hoofd. „De Engelschen zijn in een lastige positie, want omringd door vrienden en vijanden, zullen zij ze moeilijk kunnen onderscheiden."

„Ons land bevindt zich in nog moeilijker toestand," hernam Van der Velde diep verstoord. „Vergeet niet, dat er onder echte Transvalers menig Engelschgezinde schuilt, en wij hier zoowel als in de Kaap twee partijen hebben, al komen de menschen, gevaarlijk genoeg, niet openlijk voor hunne gevoelens uit; doch hoe het ook zij, op beschuldigingen van kaffers behoeven zij niet af te gaan. Dat doen wij hier immers evenmin!"

De Engelschen kunnen nog menig lesje van ons leeren," betuigde Frederik ernstig. „Hoe worden onze krijgsgevangenen niet gunstig behandeld in vergelijking met de hunne! Wat wordt er voor hunne gewonden door ons niet goed zorg gedragen, terwijl onze gewonden door hen vervoerd worden, o. a. na den slag bij Belmont, in open goederenwagens, waar die armen twee dagen blootgesteld waren, aan de verzengende stralen der zon, en twee nachten aan de koude, vochtige atmosfeer, zonder andere beschutting dan hun eigen kleeren."

„Nog een derde tegenstelling," bevestigde Van der Velde op snijdenden toon. „Het huis van

Greene wordt van Regeeringswege bewaakt, hoewel het ontzien wordt door iederen burger. In Londen daarentegen gaat men een anti-Boeren betooging houden, voor de woning van onzen konsularen vertegenwoordiger, en worden daar de ruiten ingegooid, zonder dat de politie tus-schenbeide komt."

Tonia, die onderwijl de courant had ingezien, wees hare tante op eene advertentie.

„Laat eens hooren, vrouw, wat staat er?"

„'t Is een aandoenlijk doodsbericht," antwoordde deze; „men kan er de smart der weduwe uit voelen."

Gesneuveld op 15 December, mijn echtgenoot, Jan Greyling. Mijn verlies is onherstelbaar, daar hij mijn eenige zorg en steun was, dien ik hier op aarde had, en die door de wreede tirannie van de zoo beschaafde en hooggeroemde Engelschen gedood werd. Maar ik zal mij troosten en de hand des Heeren kussen, die mij geslagen heeft. Doch weet, gij Koningin Victoria, dat gij en uwe bloedhonden rekenschap zullen moeten geven van al het onschuldige bloed, ook van uw eigen menschen, dat gij en uwe handlangers hebt doen stroomen.

Mijn echtgenoot was geen lafaard, die gevluht is. Hij is gevallen als een dapper held voor Vaderland en Recht.

Met een diepen zucht eindigde zij hier. „Dat

is dus een van de zeven, die te Colenso sneuvelden."

„'t Is bijna niet te gelooven," hernam Tonia, „dat er slechts zoo weinig getroffen werden, tegen zoovelen van de Engelschen. Had het informatiebureau het niet bevestigd, dan zou ik het nooit voor waarheid aangenomen hebben."

„Ge zoudt zeker liever de Engelsche bulletins gelooven," zei Frederik, die op het punt stond boos te worden. „Die geven zulke groote getallen van gesneuvelde Boeren op, dat men bij de optelling tot de conclusie moet komen, hoe er onmogelijk meer dan een paar honderd over kunnen zijn."

„Ge moet nimmer vergeten, Tonia," trachtte haar oom haar duidelijk te maken, „dat onze burgers in de randjes kunnen blijven, en dat de arme Tommies de vlakke in moeten."

„Maar zij hebben toch hun lyddiet," opperde Tonia, nog niet overtuigd.

Frederik haalde verachtelijk de schouders op. „Die bommen richten alleen verwoesting aan, als zij op steen stooten. In de aarde doen zij geen kwaad, daar ontploffen zij niet, persen wel is waar de lucht ineen, en verspreiden benauwde dampen, doch als er niet te veel op een plek neervallen, zijn zij tamelijk onschadelijk."

„Dat wisten de Boeren al van tevoren," hernam Van der Velde quasie ernstig. „Zij hebben immers een proef genomen, zijn een tiental schoten

gaan afvuren op een ver gelegen weide, waarin twintig runderen stonden. Wat was het resultaat, toen zij gingen kijken? Zij vonden ze allen dood? Mis. In plaats van twintig waren er een en twintig gekomen, een van de koeien had gekalfd."

Zelfs Tonia kon niet nalaten te lachen.

„De vrouwen in den Vrijstaat houden zich flink,“ zei mevrouw, die intusschen Arnolds brief nog eens te voorschijn had gehaald.

„In Natal insgelijks,“ merkte Frederik aan. „Daar zorgen de vrouwen, dat de burgers niet wegloopen. Zoolang zij op kommando zijn, mogen zij niet naar huis zonder verlof pas, en als de een of ander afstapt bij een boerenhofstede, dan vraagt de vrouw van de plaats eerst naar zijn permissiebiljet. Kan hij dit niet toonen, dan wordt hij niet binnengelaten, en rapporteert men het geval.“

„Ja, de Boerenvrouwen hebben immer een flinke rol gespeeld in de verschillende worstelingen voor de vrijheid,“ sprak Frederik bewonderend. „Mevrouw Joubert geeft een goed voorbeeld, zij zit dag en nacht in de tent van haar man, en zij spreekt kalmpjes mee, wat er ook verhandeld wordt.“

„Is het precies noodzakelijk,“ vroeg zijne moeder, „dat zij haar invloed zoo in 't publiek laat zien?“

Frederik keek een beetje onthutst en wist niet dadelijk wat hij hierop zou antwoorden, maar Van der Velde begon hartelijk te lachen.

„Dat zoudt ge haar man moeten vragen, vrouw.”

„Ik denk, dat zij haar langsten tijd in 't leger gesleten heeft,” herstelde Frederik zich, „want nu het aan de burgers verboden is hun vrouwen te ontvangen, zullen zij het ook niet lang van hun generaal dulden. Gelijke monniken, gelijke kappen, is hun redeneering.”

„Is generaal Joubert een vertrouwd Republikein?” vroeg Tonia losweg.

„Maar, meisje, hoe komt ge aan zoo'n vraag?” hernam Van der Velde op berispelden toon.

„Ik bedoel er geen kwaad mee, oom!” verontschuldigde Tonia zich, „maar toen ik bij de familie Heemer in den kost was, echte jingo's zooals u weet, kwam mijnheer op een middag opgewonden thuis, omdat hij Joubert gezien had en zelfs een groetje van hem had ontvangen. Zijne vrouw lachte hem uit, waarop hij boos werd en driftig riep: „Joubert is onze man! Laat Kruger maar eens opstappen, dan zul je wat zien!” Mevrouw zond een waarschuwend blik naar mijn kant en dadelijk werd er over iets anders gesproken.”

„Hoe hebt ge die Engelsche nonsens onthouden?” sprak Van der Velde nog steeds verontwaardigd. „Joubert is door het volk verkozen, schijnt een waar geloovige en is een bemind generaal. Dat hij bij de verschillende presidents-verkiezingen de candidaat der Engelschgezinden genoemd wordt, geeft niemand het recht aan zijn vaderlandsliefde

te twijfelen. Kom Frederik!" wendde hij zich tot dezen, „ga je mee? Het wordt onze tijd." Al sprekende had hij zijn hoed en wandelstok genomen en beiden stapten nu met gezwinden pas het huis uit, om voor de tweede maal dien dag naar het kantoor te gaan.

HOOFDSTUK IX.

't Kerstfeest was aangebroken. Geen onvermengde vreugde heerschte er evenwel te Pretoria. De oorlogswolken, die boven Transvaal waren losgebarsten, matten in het dagelijksch leven de zinnen af door benauwde voorstellingen, doch in de bedehuizen, waar de inwoners der stad van heinde en ver naar toe gestroomd waren, stierven de wanklanken allengs weg, en dankbaar voor 't verleden en met een blijmoedig vertrouwen in de toekomst klonk uit aller mond als een hemelsche melodie de zang der engelen: Eere zij God, vrede zij op aard, in de menschen een welbehagen. 't Was den hoorder, alsof hem een belofte geschonken werd, dat de verwoestende krijg niet lang zou duren en opgewekt en bemoedigd keerden allen uit het kerkgebouw huiswaarts.

Den volgenden morgen kwamen de heerén met verschillende berichten uit hunne kantoren.

Bij Colesberg, waar een Vrijstaatsch commando onder generaal Schoeman zich bevond, had men een trein in handen gekregen, die vol met kerstgeschenken was voor de Engelsche soldaten. Hij was bij Rensburg blijven staan, wachtende op Kerstdag, wanneer geschenken uitgedeeld zouden worden. Een der boerenvrienden had ongemerkt die rij waggons losgehaakt en daar de lijn van Rensburg naar Colesberg naar beneden liep, gingen de 26 gevulde goederenwagens regelrecht naar de burgers, die ze met groot gejuich ontvingen. Dadelijk was men begonnen den kostelijken voorraad af te laden, en menig hoera ging er op bij het zien van de versnaperingen, waarvan men zich den smaak nog slechts met moeite herinnerde. Generaal French had een trein met gewapenden achterop gezonden; van inhalen was echter geen sprake en door een regen van kogels gedwongen moest deze weldra sneller terug sporen dan hij gekomen was.

Bij Mafeking was een dappere uitval afgeslagen.

Kuruman, een fortje, dat ten noordwesten van Mafeking lag, zou eerstdaags bestormd worden en Long Tom, die gerepareerd was in de werkplaats der Zuid-Afrikaansche Spoorweg Maatschappij, bevond zich op weg naar Kimberley. Bij de andere kommando's was alles rustig.

Mevrouw Van der Velde, dankbaar dat het uurtje van twaalfen was aangebroken, ontving de

goede tijdingen met blijdschap. Zij was den heelen morgen druk bezig geweest om perziken te schillen, die rauw nauwelijks eetbaar, aan de burgers in het lager zeer lekker zouden smaken, wanneer zij gedroogd waren. Tonia had eenige commissies gedaan, en nu ging men gezamenlijk het tweede ontbijt gebruiken.

„Het staat goed met den oorlog, vindt ge niet?” vroeg mevrouw opgewekt, onderwijl den heeren hun koffie aanreikende.

„Wij zullen het beste hopen,” antwoordde haar man, „maar ze maken mijns inziens te weinig gebruik van hunne overwinningen.”

„Wat zijn er veel verlofgangers in de stad!” zei Frederik met eenige bezorgdheid in zijne stem.

„Dat is het juist, waar ik op tegen heb,” zeide Van der Velde. „Zij weten, dat Buller op hulp wachtende is, bovendien zegt het gerucht, dat hij gewond werd en de troepen gedemoraliseerd zijn. Het eenige voordeel, dat zij uit dit alles trekken, is een bezoek bij moeder, de vrouw.”

„De houding der Vrijstaatsche artillerie wil mij niet bevallen,” hernam Frederik. „Men hoort weinig van de uitwerking van hun geschut en in Kimberley durft Rhodes volhouden, dat hij zich geheel veilig voelt. Ik ben bang voor dien man met zijn groot fortuin, die verklaard heeft, dat hij nog nooit iemand had aangetroffen, dien hij niet heeft kunnen omkopen.”

„De raadselachtige brand in het artilleriekamp schijnt ge niet te tellen!” riep Tonia met een spottenden glimlach.

„Dat was immers het onweer!” zeide haar tante, verbaasd opkijkende.

„Ja zeker, moeder,” antwoordde Frederik met minachtenden blik op zijn nichtje, die hem met hare op- en aanmerkingen altijd verdrietig kon maken.

Tonia liet zich daardoor niet ter neer slaan. Zij wist wel, dat haar neef het niet kwaad bedoelde en als het er op aan kwam, voelde zij toch, dat zij het met de anderen eens was, want al hield zij niet van de Boeren, de zaak bleef rechtvaardig.

„Zou Rhodes misschien gemeend hebben, dat zijn geld hem den weg naar hier zou banen en spraken daarom de Engelschen van een wandeling naar Pretoria?” vroeg mevrouw.

„Hun toebereidselen tot den krijg zouden het bijna doen vermoeden,” zeide haar man ernstig, „maar gelukkig is het gebleken, dat het niet het geval kan zijn.”

„Wel is dat gelukkig te noemen,” hernam mevrouw. „De arme Boeren, zij zouden dan in werkelijkheid te beklagen zijn.”

Niemand sprak. „Weet u, dat Rijnveld opgekommandeerd is?” brak Tonia het stilzwijgen af, dat pijnlijk begon te worden.

„Wat, die zwakke onderwijzer?” vroeg mevrouw Van der Velde verbaasd.

„Ja,” betuigde Tonia. „Ik hoorde het van morgen in den boekwinkel, waar ik Marie Sluyter ontmoette, die onderwijzeres is op dezelfde school als hij. De man had weinig lust om te gaan, maar hij schijnt een van 'slands zonen mishaaagd te hebben, die een goed vriend van den veldkornet is en nu moet hij de wrange vruchten daarvan plukken.”

„Tonia!” viel Frederik uit, nu werkelijk boos; „ik verzoek vriendelijk, dat ge die onware aantijgingen niet langer uitspreekt. Dat is nu tweemaal in een kwartier. Ik wil dat niet verdragen.” Zijn voorhoofd was gefronst en een diepe rimpel vertoonde zich tusschen zijne wenkbrauwen. „Als het waar was, wat ge verteldet,” ging hij vol ergernis voort, „zou ook ik al opgekommandeerd zijn, want ik heb verleden week nog een zoon van een onzer invloedrijke ingezetenen gerapporteerd, omdat hij op wacht lag te lezen.”

„Arme jongen!” mompelde Tonia. Het was niet duidelijk, wien zij bedoelde, Frederik of den aangeklaagde.

„Wat zouden zij aan 't front met je uitvoeren, Frederik?” vroeg zijne moeder met een blik, die aantoonde, dat zij niet verwachtte, dat hij ooit tot den velddienst opgeroepen zou worden.

„Ik denk, moeder, dat ze hier te Pretoria meer nut van mij hebben, dan daar ginds het geval zou zijn.”

„Dat veronderstel ik ook!” lachte Van der Velde. „Ge zoudt misschien net doen als die Hollandsche schoenmaker, die zijn geweer in een geheel verkeerde richting hield en niets deed dan den trekker overhalen en opnieuw laden. Toen ze hem vroegen, waar hij op schoot, antwoordde hij vol vuur: 't Kan mij niet schelen, wat ik raak schiet! Wat ik tref, tref ik.”

„Of ge doet den Russischen jood na,” zeide Tonia, „die achter een klip lag te vuren met zijn hoofd naar achteren en het geweer in de lucht. Zij hadden hem een Martini-Henri gegeven en de rook, die na ieder schot opsteeg, gaf den Engelschen een mooi doelwit voor de kogels, waardoor geen Boer hem in zijn nabijheid duldde, en de arme man zich steeds het hoofd kwelde, waarom hij toch altijd alleen lag en hoe de kogels zoo'n vreemde neiging toonden, om juist in zijn buurt neer te vallen.”

Een flauwe glimlach vertoonde zich op het gelaat der aanwezigen.

„Geen wonder, dat er zoovele ongelukken voorkomen,” hernam mevrouw op meewarigen toon.

„Ja, dat aantal is kolossaal groot,” stemde haar echtgenoot toe.

Onderwijl was Tonia opgestaan om de tafel op te ruimen; de heeren, die zich in dezen duren tijd geen sigaar konden veroorloven, staken een pijpje op en ieder ging aan zijne bezigheden.

HET OUDEJAAR.

Het was de laatste dag des jaars, de oorlog had nu twee en een halve maand geduurd en de beide Boerenstaten telden ongeveer driehonderd en vijftig dooden en elfhonderd gewonden, waarvan het twee derde gedeelte reeds weder genezen rondliep.

Het was een warme dag, zoel en zwaar drukte de lucht op de aarde. De droge atmosfeer en de verzengende zonnestrallen schenen alle levenslust te willen uitdooven en onwillekeurig dwaalden de gedachten naar Nederland, waar het zeker koud en guur zou zijn, waar geen bloem haar geur verspreidde, geen vogel zijn morgenlied zong, doch waar men genieten kon van sneeuw en ijs, de poezie van den winter voor een Hollandsch gemoed.

Frederik, die op weg naar huis was, scheen afgemat door de ondragelijke hitte, hij liep tenminste gebogen en sleepte zich als wezenloos voort. Zijn eerste vraag, toen hij de woning binnestapte, was naar zijn vader.

„Oom zit in de huiskamer en tante heeft bezoek,“ antwoordde Tonia, terwijl zij voortging de bloemen te begieten, die op de waranda stonden. Zonder zich verder op te houden, spoedde hij zich de gang door en regelrecht naar het aangewezen vertrek.

„Wat scheelt er aan, jongen?” vroeg deze, vol schrik zijn boek terzijde leggende, toen hij de valse bleekheid van zijn zoon opmerkte en aan den zenuwachtigen trek om den mond zag, dat hem iets hinderde.

Frederik viel op een stoel neer met de hand boven de oogen, als het ware door zijne zenuwen overweldigd. „Ik ben opgekommandeerd, vader!” sprak hij eindelijk; „moet morgenavond reeds vertrekken.”

Een oogenblik bleef Van der Velde sprakeloos als aan den grond genageld. „Opgekommandeerd, terwijl iedereen verlof neemt! Hoe is dat?”

Hij ontving geen antwoord. „Kan dat geen vergissing zijn?” vervolgde hij. „Hebt gij den Veldkornet gesproken?”

„Ik kom juist van hem vandaan,” verklaarde Frederik. „Hij begreep er evenmin iets van als u of ik. Hij had de opdracht gekregen om in de plaats van de politie, die verlof heeft, de overige politie op te sturen en bovendien op te roepen: burger Frederik van der Velde.”

„Waaraan zou dat te wijten zijn?” vroeg Van der Velde op doffen toon.

Hunne blikken ontmoetten elkander en dat was voldoende, hem eensklaps de waarheid te doen vermoeden. Het werd stil in de kamer.

„En je moeder?” begon Van der Velde weer. „Haar wilde ik het niet voor morgen vertellen,”

hernam zijn zoon met half verstikte stem. „Waarom zullen wij den laatsten dag des jaars voor haar vergallen? 't Is morgen vroeg genoeg.”

„Als gij de kracht bezit het te verzwijgen, lijkt mij dat het beste,” stemde Van der Velde toe. „De arme vrouw! Hoe zal zij het nog dragen!”

Frederik gaf geen antwoord, zijn stem niet ten volle vertrouwend. Hij stond haastig op en liep eenige keeren de kamer op en neer. „Ik moet nog verschillende zaken met u bespreken en heb behoefte wat rond te loopen; gaat u mee, vader?”

„Zeker, mijn jongen,” antwoordde Van der Velde, met een diepe ademhaling, die getuigde hoe zwaar ook hem het aanstaand afscheid ter nederdrukte.

De schemering was reeds gevallen, toen zij eindelijk wederkeerden. De dames zaten met het middagmaal op hen te wachten. Tonia vond, dat er een gedrukte stemming heerschte, de heeren beiden even stil en tante, die gedurig met een bezorgden blik naar haar zoon keek, alsof er dadelijk aan onheil gedacht moest worden, als deze een beetje bleek zag en geen eetlust toonde.

't Was nauwelijks zeven uur, toen men van tafel opstond, maar toch was het volkomen duister. De lamp opstekende, zeide Tonia zuchtende: „Wanneer zal ik weder van een Hollandschen zomeravond genieten? Nu al het licht op en in Juni twee uur vroeger, wie kan dat nu bekoren?”

Mevrouw Van der Velde was ondertusschen op

Frederik toegetreden en met een hartelijke handbeweging zijn beide handen in de hare nemende, vroeg zij hem op een toon van innige deelneming: „Wat scheelt er aan, Frederik; wat is er gebeurd?”

Nog nooit had die stem hem zoo lieflijk zorgvol toegeklonken. Hij sprong haastig op en deed een poging haar toe te lachen. „Wel, moeder, de laatste dag des jaars, wie zou niet onder den indruk daarvan zijn?”

Zij keek hem ongeloovig aan, maar vroeg niets meer.

Men maakte zich klaar voor de kerk, de deur werd afgesloten en het gezelschap, dat ernstig en nadenkend was geworden, stapte stilzwijgend daarheen.

De predikant gaf een ernstig woord te hooren. Hij wees er op, hoe men de Voorzienigheid moest danken voor het verleden, dat zooveel bemoedigends te zien gaf, en hoe het harte met dien achterwaarts geslagen blik en met een volkomen vertrouwen op God en de rechtvaardigheid hunner zaak niet beklemd mocht raken bij het inzien in de onzekere toekomst.

Mevrouw was door de preek geheel bemoedigd, doch de gedachten van Frederik en zijn vader waren telkens afgedwaald. Bij het naar huis gaan, verzocht de laatste twee zijner vrienden een uurtje bij hen door te brengen, en ongemerkt ging het eerste deel van den avond voorbij.

Toen zij vertrokken waren, stelde Van der Velde voor, dat men den dag als geëindigd zou beschouwen, daar het uurtje van tien reeds lang was aangebroken.

„Maar man, hoe komt ge op dat denkbeeld?” riep mevrouw verbaasd. „Wij blijven immers altijd op, om Nieuwjaar in te wijden.”

„Maar de paraffine (petroleum) is immers zoo duur!” wierp Van der Velde er tegen in.

Mevrouw keek haar man met zulke ontstelde oogen aan, dat zelfs Frederik begon te lachen.

Men nam allen weder plaats.

„Wat is dit toch een opmerkelijk jaar!” begon Van der Velde met schamperen spot. „1899! het jaar van de Vredesconferentie en tegelijk van een bloedigen oorlog!”

„Het pijnlijke contrast doet niet aangenaam aan,” erkende mevrouw met aandoening; „maar wij zullen hopen, dat het jaar 1900 ons spoedig het einde van den krijg zal brengen.”

„Gaat met 1 Januari de oude eeuw het laatste jaar in, of wel de nieuwe eeuw haar eerste jaar?” vroeg Tonia, die de wending, welke het gesprek nam, niet wilde bevallen.

„Ik denk het laatste,” was het antwoord harer tante, „want toen ik veertig jaar werd, ging ik mijn een en veertigste in.”

„Ja,” riep Tonia, „dat spreekt eigenlijk vanzelve; daar behoeven we niet over te redetwisten.”

„Zoo,” merkte Van der Velde aan. „Als ik aan de dames dan vertel, dat het bij de jaartelling geheel anders is! Volgens uwe redeneering moet 1900 het eerste jaar van de nieuwe eeuw zijn, dan is 1903 het vierde jaar. Van de vier jaren is het laatste het schrikkeljaar, dus dat zou dan 1903 zijn en ge weet, dat dit niet uitkomt, daar 1904 het schrikkeljaar is en verder alle jaartallen, die door vier deelbaar zijn, de eeuwjaren uitgezonderd.”

De dames erkenden beiden haar ongelijk.

„Waar zou Arnold nu zitten?” liet eensklaps mevrouw zich hooren.

„In het land der droomen!” antwoordde haar man schertsend, terwijl hij een boek nam en ging lezen. Frederik volgde dit voorbeeld met blijdschap, maar het ontging niet aan zijne moeder, dat hij ongewoon lang over een bladzijde bezig was.

„Hebt ge geen wacht, Frederik?” vroeg Tonia plotseling, hem verbaasd aankijkende.

„’t Is immers Oudejaarsavond,” verklaarde haar oom, tamelijk barsch en ongeduldig.

„Met Kerstavond was hij toch niet vrij,” herhaalde Tonia onverschillig, terwijl zij verlangend naar de pendule keek, hoe ver de lange wijzer nog van de korte verwijderd was.

Een lange pauze volgde.

Daar liet de klok haar twaalf doffe slagen eindelijk hooren. Frederik naderde zijne ouders met

hartklopping. Een paar gesmoorde gelukwenschen.... een veelbeteekenden handdruk voor zijn vader.... een kus voor zijne moeder.... en hij heeft de kamer verlaten.

Eerst later worden de donkere beelden van dien avond duidelijk aan de liefhebbende moeder, doch nu begreep zij ze niet.

Allen hebben zich eindelijk ter ruste begeven, maar twee der huisgenooten kunnen den slaap niet vatten. Zij liggen starende in de duisternis tot zij het licht van de morgenzon door het venster zien gloren. Folterend staat Frederik het afscheid van zijne moeder voor oogen. Het komt hem vreeselijker voor, dan het in werkelijkheid ooit kan wezen. Carmen Sylva heeft het terecht gezegd: In den nacht is alles vuur, gedachten, woorden en tranen, en eensklaps zijn gelaat in de kussens begraving, roept hij met een loodzwaar gevoel van namelooze ellende uit: „O God, schenkt Gij ons Uwen steun.”

EINDE.

Zie keerzijde.

Belangrijk Bericht

---

voor de lezers van dit werk.

Te gelijk met dit werk verschijnt

Onder Boerenvlag

HISTORISCHE ROMAN UIT
TRANSVAAL

DOOR

WILLEM DE RUYTER

dat in zeer boeienden vorm de voorbereiding en
geschiedenis der **JAMESON'S RAID**
beschrijft.

